

---

demeter

SMERNICE

PRIDELAVE

**za uporabo DEMETER, BIODINAMIKA®
in sorodne zaščitene blagovne znamke**

- Smernice so veljavne od 1. januarja 2019 -

**Demeter International e.V.
Združenje Demeter Slovenija**

Kazalo

1.	Osnove	6
2.	Kmetijski organizem – Individualnost kmetije ali kmetijska individualnost	8
3.	Poljedelstvo in pridelava rastlin	9
3.1	Seme, razmnoževalni material in sadike.....	9
3.1.1	Seme in semenski krompir	10
3.1.2	Razmnoževalni material (sadike)	10
3.1.2.1	Razmnoževalni material za zelenjavo	10
3.1.2.2	Razmnoževalni material za trajne kulture	10
3.1.2.3	Sadike dreves in trajnic	10
3.2	Gnojila	10
3.2.1	Količina gnoja	11
3.2.2	Dodajanje gnojil in prsti/rastnih substratov	11
3.3.	Oskrba in zaščita rastlin	12
3.3.1	Zaščita v skladišču	12
3.4	Vrtnarstvo (tržni vrtovi) in njivsko zelenjadarstvo, pridelava hmelja in drugih trajnih kultur..	13
3.4.1	Semena, razmnoževalni material in sadike	13
3.4.2	Gnojila, prst in rastni substrati	13
3.4.3	Oskrba in zaščita rastlin	14
3.4.4	Uravnavanje zapleveljenosti	14
3.4.5	Pridelava v rastlinjakih in plastenjakih	14
3.4.6	Spravilo in priprava za prodajo	14
3.4.7	Izjemna določila za vrtnarije z zelenjavo in okrasnimi rastlinami	15
3.5	Trajne kulture	15
3.5.1	Rastlinski material/sadike	15
3.5.2	Gnojenje in oskrba tal	15
3.5.3	Oskrba in zaščita rastlin	16
3.6	Gobe	16
3.6.1	Izvor spor/kultur/micelija	16
3.6.2	Rastni substrat	16
3.6.3	Biodinamični ukrepi	16
3.6.4	Osvetljevanje	16
3.6.5	Zdravje pridelka gob	17
3.6.6	Čiščenje in dezinfekcija rastlinjakov/komor za gojenje gob	17
3.6.7	Recikliranje odpadnega komposta iz gob	17
3.7	Kalice in poganjki	17
3.8	Nove kulture in pridelovalni postopki	17
3.9	Izsekavanje nedotaknjenega deževnega gozda	17
3.10	Pazljivo ravnanje z vodo za namakanje	18
3.11	Biotska raznolikost	18

3.12 Biodinamično žlahtnjenje	18
3.12.1 Področje uporabe in osnove	18
3.12.2 Splošna priporočila za žlahtnjenje novih sort	19
3.12.3 Priporočila za ohranitveno žlahtnjenje	19
3.12.4 Zahteve za posebno dokumentacijo	19
3.12.5 Navodila glede transparentnosti pri žlahtnjenju rastlin	20
4. Biodinamični preparati (priloga 10)	20
5. Živinoreja	21
5.1 Zahteve za lastno rejo živali	22
5.2 Število živali	22
5.3 Sodelovanje med kmetijami	22
5.4 Reja živali	23
5.4.1 Reja govedu	23
5.4.2 Reja ovc, koz in konj	24
5.4.3 Reja prašičev	25
5.4.4 Reja perutnine	25
5.5 Krmljenje	27
5.5.1 Dokup krme in krma v preusmeritvi	27
5.5.2 Krmljenje krav molznic, ovc, koz in konj	28
5.5.3 Krmljenje pitane govedu	28
5.5.4 Krmljenje telet za vzrejo, telet za pitanje, žrebet ter ovčjih in kozjih mladičev	28
5.5.5 Nomadska živinoreja in paša na neobdelanih površinah	29
5.5.6 Živali na najetih pašnikih	29
5.5.7 Krmljenje prašičev	29
5.5.8 Krmljenje perutnine	29
5.6 Reja in označevanje	30
5.6.1 Reja	30
5.6.2 Identifikacija živali in vodenje knjig (hlevska knjiga)	30
5.7 Poreklo živali, nakup in trženje	30
5.7.1 Mleko, krave molznice in teleta	31
5.7.2 Pitano govedo	31
5.7.3 Ovce in koze	32
5.7.4 Prašiči	32
5.7.5 Perutnina	33
5.7.6 Čebelarski proizvodi	34
5.8 Uporaba zdravil pri živalih	34
5.9 Transport živali in zakol	35
5.10 Čiščenje in dezinfekcija	35
6. Prepoved uporabe gensko spremenjenih organizmov in nanotehnologije	36
7. Preusmeritev - Certifikacija - Pogodba	37
7.1 Preusmeritev in vodja kmetije	37

7.2	Preusmeritev kmetije	37
7.3	Demeter certifikat in uporaba blagovne znamke	37
7.3.1	Certifikat: »preusmeritev v Demeter«	38
7.3.2	Pogodba	38
7.3.3	Prodaja Demeter izdelkov	39
7.3.4	Načelo družbene odgovornosti	39
PRILOGA 1:	Izračun staleža živali	40
PRILOGA 2:	Krma, dovoljena za dokup (dokupiti se sme samo krmo certificirano ekološkega izvora)	41
PRILOGA 3:	Dovoljena dopnila in dodatki v krmi	43
PRILOGA 4:	Dovoljena/omejena gnojila ter dodatki za izboljšanje tal	44
PRILOGA 5:	Dovoljene učinkovine in ukrepi za nego in zaščito rastlin	46
PRILOGA 6:	Preusmeritev površin in živalskih proizvodov po stopnjah	48
PRILOGA 7:	Izjemna dovoljenja (ID)	49
PRILOGA 8:	Najnižja starost zakola za perutnino	50
PRILOGA 9:	Dovoljena čistila za dezinfekcijo hlevov in naprav (npr. opreme in orodja)	51
PRILOGA 10:	Biodinamični preparati	52
Zaključek	.....	55

1. Osnove

V življenjskih procesih sodelujejo različne sile, ki ne izvirajo samo iz materialnega součinkovanja. Vsi kmetijski ukrepi se nanašajo na aktivacijo procesov, ki vzdržujejo in oživljajo povezave v naravi.

Biodinamična metoda je v veliki meri povezana z oblikovanjem živih interakcij in je ne moremo vrednotiti na način, kot to lahko pri proizvodnih postopkih za nežive artikole. Delo, opravljeno s pomočjo človeških rok, ki skrbijo za rodovitnost tal, rastline, semena in sadike, rejo živali v skladu z lokalnimi pogoji, lahko oblikujejo kmetijo ali vrt v živ organizem. Velika raznolikost naravnega sveta pomeni, da so kmetijske prakse, ki so primerne na enem območju, lahko popolnoma neprimerne na drugem.

V okviru teh smernic upoštevamo različne usmeritve in sposobnosti pridelovalca kot tudi različne načine oblikovanja kmetije, na katere v veliki meri vplivajo naravne danosti. Pravilen čas izvajanja ukrepov, ki vplivajo na življenjske procese, igra v tem oziru pomembno vlogo. K tem ukrepom sodi predvsem vestna in redna uporaba biodinamičnih preparatov, ter upoštevanje kozmičnih ritmov pri pridelavi rastlin in reji živali.

Smernice pridelave za certifikacijo Demeter predstavljajo okvir za smernice, ki so jih izoblikovale druge Demeter organizacije članice Demeter International. Pridelki, ki se prodajajo pod blagovno znamko Demeter, morajo biti pridelani v okviru teh smernic. Pravna podlaga teh smernic je, da na vseh kmetijskih gospodarstvih veljajo v enaki meri.

Če želimo gospodariti v skladu z biodinamičnimi načeli, se moramo močno povezati z osnovami in cilji biodinamične metode. Iz tega razloga je nujno potrebno, da se z opazovanjem, mišljenjem in zaznavanjem približamo procesom, ki potekajo v naravi.

Z vztrajnim prizadevanjem lahko na osnovi spoznanj in znanja, dosegamo vedno globlje razumevanje povezav, ki potekajo v naravi. Pri tem je pomembna osnova in pomoč, skupno delo v različnih društvih in združenjih, vključujoč njihove svetovalne službe, prireditve in strokovno literaturo.

Posebni temelji spoznanj, ki so osnova biodinamičnega kmetovanja in ki presegajo praktične in znanstvene izkušnje, temeljijo na kmetijskem tečaju dr. Rudolfa Steinera z naslovom 'Temelji uspešnega kmetovanja v očeh duhovne znanosti' iz leta 1924 ter na duhovni povezavi z antropozofijo, ki je predstavljala okvir teh predavanj.

Cilj pri vodenju kmetije je usmerjen k temu, da se le-to oblikuje kot integrirano enoto, ki se izraža v rodovitnosti in zdravju na eni strani ter, da kmetija tista sredstva, ki jih potrebuje za lastno pridelavo na drugi strani, tudi sama pridelava na kmetiji. Če pa bi hoteli smernice uporabiti tako, kot se pogosto dogaja pri zakonih, da jih le formalno izpolnjujemo, ali pa v njih iščemo luknje, da bi jih izkoristili zaradi gospodarskih ugodnosti, je bolje, da kmetujemo drugače. Naloga vsake Demeter organizacije članice in njene svetovalne službe je, da le-to prepreči.

Pomembno je, da vsak pridelovalec deluje odgovorno do teh standardov iz svojega lastnega znanja. Vsak posameznik se lahko zahvali biodinamični aktivnosti kot dela svoje eksistence in uspeha in vsak posameznik šteje, tudi kadar ni viden, prispeva k celotni skupnosti. Zato naj bi vsak vedno ravnal na način, da je zaupanje potrošnikov v biodinamično metodo ter Demeter pridelke in izdelke upravičeno in trdno.

Struktura:

V današnjem času se srečujemo z materialističnim svetovnim nazorom, katerega osnova je naravoslovna znanost, ki ima za svojo osnovo materialistično evlucijsko načelo, pri katerem se naslednji evlucijski korak razvije iz nižjega, s selekcijo in konkurenco. Antropozofija, ki jo je razvil Rudolf Steiner, kot začetek priznava duhovno znanost, ker v njej najdemo naslednje evlucijsko načelo: z naraščajočim svetovnim razvojem je bilo na fizičnem nivoju veliko lažje vključiti višja bitja kot so živali in človek.

V antropozofiji, ki jo je razvil Rudolf Steiner, lahko v duhovno-znanstvenih temeljih najdemo zasnovo, ki vsebuje duhovno-zgodovinski princip nastajanja: z napredovanjem evlucije sveta je fizično vedno bolj in bolj lahko vključevalo tudi višja bitja, kot so živali in človek. Fizično utelešenje mnogo starejših, višjih bitij, je nov korak v razvoju sveta.

Kmetijstvo je odraz aktivnega oblikovanja in srečevanja med človekom in naravo. Obliko pokrajine zaznamujejo potrebe ljudi, ki živijo skupaj v določeni kulturi. Pridelki, ki iz tega izhajajo, morajo biti

---

usmerjeni na človekovo bistvo, da ga prehranjujejo v pravem pomenu besede. Reja govedi in posledično njeno gnojilo za tla, je bila in je še vedno osnova rastlinske pridelave. Živinoreja zahteva pridelavo krme, še posebej govedo potrebuje voluminozno krmo, kar je pomemben dejavnik pri oblikovanju kolobarja. Potrebe ljudi in živali določajo rastlinsko pridelavo ter še posebno skrb pri ohranjanju rodovitnosti tal. Lokalnim pogojem primerno gospodarjenje upošteva potrebe rastlin in tal, živali in ljudi.

Iz tega razloga se Smernice za pridelavo začenjajo s poglavjem o poljedelstvu in pridelavi rastlin, ki vključujejo tudi gnojenje in tla, potem so podrobno opisani preparati, sledi jim živalsko kraljestvo. Na koncu so povzeti še pravni predpisi.

Z izjemo uvodnega dela, ki nakazujejo smiselno povezavo, so smernice razporejene v dva stolpca. V desnem stolpcu so ključne besede in kratki opisi, ki so izčrpno pojasnjeni v levem stolpcu.

Označevanje:

Za vse oznake, ki nakazujejo način kmetovanja z zakonsko zavarovano besedo in/ali logotipom "Demeter", "v preusmeritvi v Demeter", "iz biodinamične metode" ali "iz biodinamične pridelave" in kot vse druge navedbe, ki pomenijo ali nakazujejo povezavo s to metodo, je potrebno ustrezno certifikacijsko/pogodbeno razmerje med upravljalcem blagovne znamke ter pridelovalcem/predelovalcem/trgovcem.

Poleg tega je za uporabo zgoraj navedenih oznak, potrebno pridobiti priznanje oziroma certifikat za biodinamičen način pridelave/predelave ter certifikat po zakonsko veljavnih predpisih za ekološko kmetijstvo (Uredba Sveta (EU) št. 834/2007 in Uredba Komisije (EU) št. 889/2008, oziroma v ZDA in kasneje v Avstraliji "Organic Food Production Act" iz novembra 1990. Trenutno veljavni standardi Demeter International se uporabljajo za predelavo in označevanje proizvodnje kmetijskih pridelkov, živil in neživilskih izdelkov iz biodinamičnega kmetijstva. Ti standardi so merilo za uporabo "Demeter", "biodinamično®" in druge s tem povezane blagovne znamke (npr. Biodyn).

---

2. Kmetijski organizem – Individualnost kmetije ali kmetijska individualnost

“Kmetija izpolnjuje svoje bistvo v najboljšem pomenu besede, če jo lahko razumemo kot neke vrste individualnost, resnično v sebi zaokroženo celoto. Vsaka kmetija bi se morala približevati temu stanju, da postane zaključena celota oziroma individualnost.”

Rudolf Steiner (“Kmetijski tečaj”, 2. predavanje)

Življenje je oblikovano na osnovi organskih načel.

Vse živo je oblikovano iz ustvarjalnega principa organskosti. Posamezni organi, se združijo in oblikujejo živo bitje. Ta organizem je več kot le vsota njegovih posameznih delov. Organizmi so obdani s kožo, ki omogoča notranjemu življenju lasten razvoj in je v hkratni povezavi z zemeljskim in kozmičnim okoljem, ki ta organizem obdaja. Če je notranje življenje predmet samostojno določenega razvoja, potem se oblikuje individualnost.

Če je kmetijsko gospodarstvo organizirano po teh ustvarjalnih načelih in iz lastnih virov oblikuje sistem življenja v tleh, razvoj rastlin in ustrezne reje živali, lahko upravičeno govorimo o kmetiji kot o organizmu. Take kmetije pridelujejo zdravo hrano zaradi rodovitnosti tal, izboljšanih življenjskih sil v rastlinah in ustrezno rejo živali. Hkrati take kmetije spodbujajo okoljsko ozaveščenost in negovanje pokrajine, ki teži k razvoju in regeneraciji.

Vsaka pokrajina ima svoje značilnosti. Vsaka kmetijska praksa s svojimi lastnimi metodami obdelovanja tal, kolobarjenja, gnojenja razvija lastno talno floro in favno. Parametre rodovitnosti tal določajo vrsta živali in način, na katerega jih redimo. Ljudje s svojimi odločitvami in načinom dela dajejo kmetijam osnovne značilnosti. Človek lahko s poznavanjem duhovne znanosti razvije višjo harmonijo in red v strukturi življenja kmetijskega organizma. Na osnovi kmetije kot organizma, se razvije individualnost kmetije.

3. Poljedelstvo in pridelava rastlin

Ker so rastline kot oblika življenja še posebej odvisne od vplivov okolja, poleg primernih talnih pogojev, potrebujejo tudi toploto in svetlobo. Predpogoj za dober razvoj listov, cvetov in plodov/ semen, so vitalna, živa tla, ki omogočajo rastlinskim koreninam njihov razvoj. Ravno tako je pomembna izbira primernih vrst in sort rastlin. Učinek monokultur se uravnoteži z vključevanjem ustreznega kolobarja. Poleg tega je še posebno skrb v kolobarju potrebno nameniti vključevanju večletnih stročnic.

“Gnojiti pomeni oživljati tla.” Ta teza nas vodi k metodi gnojenja, ki ima svoje temelje v povezavi med življenjem rastlin in živali. Pri gnojenju ima strokovna uporaba biodinamičnih pripravov odločilen pomen.

Pomemben cilj obdelave tal je intenziviranje bioloških procesov v tleh. Pri tem ima prednost energijsko učinkovit postopek obdelovanja tal.

3.1 Seme, razmnoževalni material in sadike

Notranja kakovost in zunanje značilnosti semena vplivata na eni strani na odpornost med rastjo in na drugi strani lokalno pogojeno donosnost in kakovost pridelkov. Za doseganje kakovosti, za kakršno si prizadeva biodinamična pridelava, je potrebno posebno skrb nameniti pridelavi rastlin. Prednostno se uporabljajo prostoprašne sorte (ne hibridi).

Semena gensko spremenjenih sort rastlin naj se ne razmnožujejo ali sejejo na Demeter kmetijah.

Uporaba semena, razmnoževalni in rastlinski material pridobljen z novimi žlahtniteljskimi postopki (NPBT) je prepovedana v pridelavi na Demeter kmetijah. To zajema vse nove žlahtniteljske tehnike, ki jih IFOAM EU smatra kot tehnike genske modifikacije in vodijo do nastanka gensko spremenjenih organizmov po obstoječi EU pravni opredelitvi. Sem spadajo sledeče tehnike:

- Direktna Oligonukleotidna mutageneza (ODM)
- Tehnologija nukleaze cinkovih prstov tipa I-III (ZFN-I, ZFN-II, ZFN-III)
- CRISPR/CAS; skupki enakomerno prekinjenih kratkih palindromnih ponovitev
- Meganukleaze
- Cisgeneza
- Cepljenje na transgeni osnovi
- Agro-infiltracija
- RNA-odvisno DNA metiliranje (RdDM)
- Povratno križanje
- Sintetična genomika

Uporaba semen rastlin, obdelanih z nizkoenergijskimi elektroni je prepovedana, če je na voljo druga alternativna metoda, ki ustreza tem smernicam.

3.1.1 Seme in semenski krompir

Semena in semenski krompir morajo izvirati iz biodinamičnega kmetijstva, v kolikor jih ni na razpolago, pa iz ekološkega.

Semena in semenski krompir iz biodinamičnega ali ekološkega kmetijstva ne smejo biti tretirana s sintetično kemičnimi sredstvi za tretiranje semen, tudi ne v skladiščih. Prepovedana je uporaba ionizirajočega sevanja.

Če semena ali semenski krompir biodinamičnega ali ekološkega izvora niso na voljo, se lahko z izjemnim dovoljenjem pristojne organizacije uporabi netretirano seme konvencionalnega izvora. (glej prilogo 7)

Ni dovoljena uporaba hibridnega semena žit, z izjemo koruze (*Zea mays*) za pridelavo krme in hrane. Semena in rastlinski material pridobljena s pomočjo protoplazemske in citoplazemske fuzijske tehnike so prepovedani.

Seme in semenski krompir morajo izvirati, v kolikor je možno, iz biodinamičnega kmetijstva v največji možni meri.

Kemično-sintetična sredstva za tretiranje semen niso dovoljena.

Dopustni so le ukrepi, ki so v skladu s temi smernicami.

Uporaba GSO semen in rastlinskega materiala je prepovedana.

3.1.2 Razmnoževalni material (sadike)

Razmnoževalni material mora prvenstveno izvirati iz biodinamičnega kmetijstva, v kolikor ni dostopen, iz ekološkega.

3.1.2.1 Razmnoževalni material za zelenjavo

Pristojna organizacija lahko izda izjemno dovoljenje za uporabo konvencionalnega razmnoževalnega materiala (brez gensko spremenjenih organizmov), v primeru da biodinamični ali ekološki razmnoževalni material ni na voljo. Izjemnega dovoljenja ni možno dobiti za tiste zelenjavne sadike in mlade rastline, ki imajo kratko vegetacijsko dobo (npr. Solata).

(glej prilogo 7)

3.1.2.2 Razmnoževalni material za trajne kulture

Če razmnoževalni material za trajne kulture (drevesa, trajnice) dokazljivo ni na voljo v biodinamični ali ekološki kakovosti, je dovoljeno uporabiti konvencionalen material. Požetveno tretiranje s kemično-sintetičnimi pesticidi (npr. razkužila) ni dovoljeno.

Nerazpoložljivost ekološkega semena in/ali sadik mora preveriti pristojna organizacija.

3.1.2.3 Sadike dreves in trajnic

Če sadike dreves in trajnic biodinamičnega oziroma ekološkega izvora preverjeno ni na voljo, lahko dokupimo netretirane sadike konvencionalnega izvora. (glej prilogo 7)

Dokup manj kot dveh konvencionalnih dreves letno na kmetijo je iz tega izvzeta.

3.2 Gnojila

Oživljanje tal ter ohranjanje in spodbujanje rodovitnosti tal, so osnova biodinamičnega načina kmetovanja. Največji vpliv na rodovitnost tal ima, poleg obdelave tal in pravilno oblikovanega kolobarja, tudi negovan in s kompostnimi preparati obogaten gnoj domačih živali, posebno kravji gnoj.

3.2.1 Količina gnoja

Maksimalna količina dušika, ki jo zagotovimo z uporabo gnoja preko celotnega kolobarja, ne sme presegati, količine dušika, ki ga vsebuje gnoj, ki ga proizvedejo živali na kmetiji iz lastno pridelane krme (maksimalna vrednost 1,4 enote gnoja/ha, glede na celotno površino kmetije – glej prilogo 1).

Za trajnice v tropskem in subtropskem pasu je dopusten vnos max.170 kgN/ha, če je sproščanje dušika večje kot 96 kgN/ha. Primanjkljaj dušika mora biti dokazan z bilanco dušika, ki jo bo priznala pristojna organizacija.

V rastlinjakih so dovoljene večje količine dušika, če z bilanco dušika med kontrolo lahko dokažejo, da je skupni vnos kg N enak sproščanju s stopnjo 5 %.

Za vrtove je dovoljeno do največ 170 kgN/ha, če je sproščanje večje kot 112 kgN/ha. Primanjkljaj je potrebno utemeljiti z gnojilnim načrtom za dušik, ki ga odobri pristojna organizacija. Skupna količina dušika ne sme presegati 1.4 gnojilne enote/ha. Izračun temelji na celotni površini kmetije.

Če lastna organska gnojila, skupaj z ostalo rastlinsko pridelavo niso zadostna za ohranjanje rodovitnosti tal, lahko uporabimo organska kupljena gnojila. Treba pa se je izogniti prebujni rasti. Uporaba komercialnih organskih gnojil je omejena.

Količina dušika na določeni površini, ki ga dodamo s komercialnimi organskimi gnojili, ne sme presegati količine, ki bi jo sicer dodali s kompostom, hlevskim gnojem in/ali zelenim gnojenjem in v vsakem primeru ne sme presegati 0.5 gnojilne enote/ha (izjema so trajnice).

Dovoljena sredstva za gnojenje so navedena v prilogi 4.

Z vsemi gnojili rokujemo skrbno in pazljivo. Skladiščne kapacitete morajo biti primerne, uporabljena mora biti primerna tehnika trosenja gnoja. Potrebno je paziti na minimalno izgubo hranil z izhlapevanjem in izpiranjem med skladiščenjem in uporabo.

3.2.2 Dodajanje gnojil in prsti/rastnih substratov

Dovoljena je uporaba kamenih mok (tudi z vsebnostjo fosfatov) in prsti. Izključena pa je vsakršna uporaba sintetičnih dušikovih spojin, čilskega solitra, lahko topnih fosfatnih gnojil, kot tudi čistih kalijevih soli z več kot 3 % vsebnostjo klora.

Uporaba komposta iz komunalnih odpadkov, usedlin čistilnih naprav ni dovoljena.

Dovoljena sredstva za gnojenje najdemo v Prilogi 4.

Dokupljena živalska gnojila ne smejo izvirati iz intenzivne živinoreje ali sistemov reje brez nastila. V tem poglavju „intenzivno“ vključuje vse živali, ki nimajo stalnega in učinkovitega izpusta na prosto (kokoši v hlevih, itd.); ali je ravnanje z njimi neetično (rezanje kljunov kokošim, rezanje zob pujskom, itd.).

Uporabljajo se ustrezni sistemi, da se prepreči onesnaženje certificiranih tal z ostanki veterinarskih pripravkov, dodatkov krmi kot so antibiotiki, naravni onesnaževalci krme kot je živo srebro v ribji moki in ostanki pesticidov.

Skupna količina dušika ne sme presegati 1.4 gnojilne enote/ha. Izračun temelji na celotni površini kmetije.

Uporaba komercialnih organskih gnojil je omejena.

Količina dušika iz komercialnih organskih gnojil ne sme presegati 0.5 gnojilne enote/ha.

Pazljivo skladiščenje, priprava in trosenje gnojil.

Sintetična dušična gnojila, čilski soliter, lahkotopni fosfati, čiste kalijeve soli z več kot 3 % klora so izključeni.

Nobnih živalskih gnojil iz intenzivne reje živali.

Uporabljajo se ustrezni sistemi, da se prepreči onesnaženje certificiranih tal z veterinarskimi ukrepi, krmnih dodatkov, kot so antibiotiki, naravni onesnaževalci krme, kot je živo srebro v ribji moki in drugi ostanki, kot so herbicidi v hlevskem gnoju.

Živinska gnojila živali, ki so bile krmljene z gensko spremenjeno krmo, so prepovedana. V primeru, da ne more biti izdano potrdilo, da je gnoj brez ostankov gensko spremenjenih organizmov ali gnoja brez gensko spremenjenih organizmov ni na voljo, pristojna organizacija lahko izda izredno dovoljenje. (Glej prilogo 7).

Merilo za izdajo izrednega dovoljenja mora vsebovati:

1. Gnoj mora biti kompostiran vsaj eno leto, ali z uporabo intenzivne, hitre kompostne metode.
2. Poslušajte Kompost mora biti obdelan na posebnem kupu.

Dokup gnojil, ki so navedena v prilogi 4, poglavje 3.1, je mogoč z odobritvijo pristojne organizacije. (Priloga 4).

Dokup vseh gnojil je potrebno izčrpno dokumentirati glede na izvor, količino in uporabo (za katero kulturo, na kateri površini).

Vrednost pH tal mora biti v območju, primernem za tla in kulturo, ki tam raste. Po potrebi tla lahko apnimo.

Izvor in uporaba dokupljenih gnojil in prsti mora biti dokumentirana.

Vrednost pH mora biti v optimalnem območju.

3.3. Oskrba in zaščita rastlin

Z raznolikimi biodinamičnimi ukrepi, si je potrebno prizadevati za visoko odpornost kultur proti glivičnim, bakterijskim okužbam in napadom insektov. To vključuje tudi raznolike vidike varstva krajine in trajnostnega razvoja na celotnem območju kmetije.

Če ti ukrepi ne zadoščajo, lahko uporabimo metode in materiale, ki so navedeni v Prilogi 5.

Kemično-sintetična sredstva za uničevanje škodljivcev, preprečevanje in uničevanje glivičnih okužb (vključno s preventivno uporabo), virusov, ali drugih bolezni, plevelov, uporaba rastnih regulatorjev, so prepovedana. Vsaka uporaba sredstev, ki jih te smernice ne dopuščajo, vodi do odvzema certifikata kmetiji, ali površinam in kulturam, kjer so bila ta sredstva uporabljena.

Nova sredstva in postopki se smejo preizkušati samo v soglasju s pristojno organizacijo (glej Prilogo 5).

Potrebno je okrepiti naravno odpornost rastlin.

Vsaka uporaba nedovoljenih sredstev, povzroči odvzem certifikata kmetiji, ali tretiranih rastlin in površin.

3.3.1 Zaščita v skladišču

Skladiščenje biodinamičnih proizvodov je potrebno v skladu s temi smernicami, izvajati na način, ki preprečuje zmanjšanje kakovosti (npr. izbira primerne načina skladiščenja, zaščitni ukrepi proti skladiščnim škodljivcem).

Če pride do močnega napada skladiščnih škodljivcev, je o tem potrebno obvestiti pristojno organizacijo. Le-ta se na osnovi teh smernic odloči o izpeljavi ukrepov za zatiranje. Kontaminaciji proizvodov pri izvajanju teh ukrepov, se je treba pri tem skrbno izogibati.

Obvezno prijavljanje močnih napadov skladiščnih škodljivcev.

3.4 Vrtnarstvo (tržni vrtovi) in njivsko zelenjadarstvo, pridelava hmelja in drugih trajnih kultur

Pridelki s tržnih vrtov, njivskega zelenjadarstva, pridelava hmelja in ostalih trajnih kultur so ravno tako organi kmetije, kot poljedelstvo. Kmetije, kjer ta dejavnost prevladuje, potrebujejo posebne koncepte dejavnosti na njej.

V intenzivnem vrtnarjenju, kjer se kulture na istem kosu zemlje menjajo pogosteje, moramo še posebno skrb namenjati obdelavi in rodovitnosti tal. Na takih kmetijah je zelo priporočljiva lastna čreda za zagotavljanje primerne gnojenja. Če to ni mogoče, se priporoča sodelovanje z drugimi biodinamičnimi kmetijami, ki se ukvarjajo z rejo živine. Posebno skrb je treba nameniti gospodarjenju z gnojili in jih pripraviti s kompostnimi pripravki.

Za razširitev kolobarja je za vmesne posevke priporočeno vključevanje rastlinskih vrst, ki jih običajno ne sejemo, kot sta facelija in ajda. Stročnice in druge rastline, ki prispevajo k dvigu rodovitnosti tal in naselitvi koristnih organizmov, naj imajo vedno mesto v kolobarju.

Poleg ukrepov, opisanih v prejšnjem poglavju, veljajo za tržno vrtnarstvo, intenzivno njivsko zelenjadarstvo, sadjarstvo in druge trajne kulture še naslednji predpisi:

V biodinamičnih tleh, ki so močno aktivna, poteka presnova, zato je izgradnji humusa potrebno nameniti še posebno pozornost.

Gnoj konvencionalne živinoreje sme biti uporabljen le, če dokup z ekoloških kmetij ni mogoč. Za to je potrebna izjemna odobritev pristojne organizacije.

Vendar pa tla ne smejo biti celo leto neporaščena ali brez naravnega prekritja. Zastiranje z zastirko je dovoljeno (glej 3.4.4).

Vsebnost humusa v tleh je izjemnega pomena. Vrtnarstvo in živinoreja naj sodelujeta in tvorita enoto.

3.4.1 Semena, razmnoževalni material in sadike

Veljajo predpisi iz poglavja 3.1, Semena, razmnoževalni material in sadike.

3.4.2 Gnojila, prst in rastni substrati

Dobro preperel in prepariran gnoj prežvekovalcev iz lastne živinoreje, je najpomembnejša osnova gnojenja. Pri nujnem dokupu gnoja, moramo biti posebno pozorni, da v njem ni nevarnih ostankov, ter ne prihaja iz intenzivne živalske reje.

Prsti in rastni substrati naj bi bili v prvi vrsti pripravljene kot mešanice sestavin, pridobljenih na lastni kmetiji. Pri tem mora osnovo vedno tvoriti prepariran rastlinski ali živalski kompost, katerega delež mora znašati najmanj 25 %.

Rastlinski kompostni material ter industrijsko pripravljene komposti iz odpadkov lubja in rastlin (listje, žagovina) iz področja komunale, se lahko uporabijo, v kolikor je z analizo dokazana njihova neoporečnost glede škodljivih snovi. Za uporabo rastnih substratov je treba pridobiti soglasje pristojne organizacije.

Gnojila, kolobar in tehnike pridelave naj bodo oblikovani tako, da je izpiranje dušika v podtalnico in kopičenje nitratov v zelenjavi, zmanjšano na minimum.

Dokup gnoja ne sme biti iz intenzivne živinoreje.

Najmanj 25 vol. % prepariranega komposta v prsteh in rastnih substratih.

Analiza kompostov na škodljive ostanke je nujna.

Izpiranje dušika in kopičenje nitratov v zelenjavi zmanjšati na minimum.

Šota je dovoljena le kot sestavina rastnih substratov. Delež šote mora biti kolikor se da majhen in ne sme prekoračiti 75 %. Uporaba sintetičnih sredstev za izboljšavo tal ni dovoljena. Sredstva za gnojenje morajo biti v skladu s temi smernicami (glej Prilogo 4).

Tehnik gojenja rastlin brez zemlje (hidroponika), na inertnih substratih, v loncih se ne sme uporabiti. Tehnika gojenja na zelo tanki plasti zemlje (z izjemo kreše in kalečih se rastlin v prodajnih posodah), niso dovoljeni.

Radič je treba siliti v zemlji. Pri siljenju radiča v vodi, se vodi ne sme dodati ničesar, kar je v nasprotju s temi smernicami. Siljenje radiča v vodi mora biti deklarirano.

Rastne substrate je dovoljeno parno sterilizirati. Za ponovno vzpostavitev mikrobne delovanja neposredno po sterilizaciji, je potrebna uporaba biodinamičnih kompostnih preparatov, kompostnega čaja, preparata gnoj iz roga, ali kravjeka po M. Thun.

3.4.3 Oskrba in zaščita rastlin

Veljajo določila "Oskrba in zaščita rastlin" iz poglavja 3.3.

Pridelava pod kopreno, predvsem pa pod tla prekrivajočo se folijo, naj ostane omejeno na minimum. Prednost dajemo perforiranim materialom in takim, ki jih lahko ponovno uporabimo.

3.4.4 Uravnavanje zapleveljenosti

Kolobar, obdelava tal in oskrba kultur, so odločilnega pomena za uravnavanje zapleveljenosti. Mehanični ukrepi morajo imeti prednost pred termičnimi. Zaparjevanje zemlje na njivi ni dovoljeno.

Uporaba industrijsko izdelanih materialov za zastiranje, kot sta koprena in zastirna folija, naj zaradi širokega ekološkega učinka zatiranja plevela po celotni površini, kot tudi zaradi oviranja uspešnosti preparatov za škropljenje polj, ostane omejena le na površine, ki so močno obremenjene s pleveli. Poseg je treba izvesti s soglasjem pristojne organizacije.

3.4.5 Pridelava v rastlinjakih in plastenjkih

Uporaba ogrevanja pri pridelavi v rastlinjakih in plastenjkih naj poteka kar se le da varčno.

Tehnike varčevanja z energijo, ogrevanja, kakor namestitve posebnih ogrevalnih sistemov (kot npr. vegetacijsko ogrevanje, talno ogrevanje) morajo biti nameščeni na kmetiji, kjer je le možno.

V rastlinjakih sterilizacija s paro ni dovoljena. Samo v nujnih primerih se lahko izda izjemno dovoljenje pristojne organizacije. (glej Prilogo 7).

Za ponovno vzpostavitev mikrobne delovanja neposredno po sterilizaciji, je potrebna uporaba biodinamičnih kompostnih preparatov, kompostnega čaja, preparata gnoj iz roga, ali kravjeka po M. Thun. Prvi pridelek po sterilizaciji ne sme biti označen z blagovno znamko Demeter.

3.4.6 Spravilo in priprava za prodajo

Visoko kakovost biodinamično pridelane zelenjave je potrebno ohranjati z izbiro pazljivega postopka spravila, priprave in skladiščenja.

Delež šote rastnih substratov sme znašati maksimalno 75 %.

Tehnike gojenja rastlin brez zemlje in gojenje na zelo tanki plasti zemlje, niso dovoljeni.

Radič, siljen v vodi, mora biti deklariran.

Po parni sterilizaciji je potrebno izvesti ukrepe za ponovno naselitev mikroorganizmov.

Uporaba industrijsko izdelanih materialov za zastiranje je le omejeno dovoljena.

Uporaba ogrevanja naj bo, kolikor je le mogoče varčna.

Tehnike varčevanja z energijo morajo imeti prednost.

Po sterilizaciji s paro je potrebno izvesti ukrepe za ponovno naselitev mikrobov.

3.4.7 Izjemna določila za vrtnarije z zelenjavo in okrasnimi rastlinami

Kmetije, ki poleg zelenjave gojijo tudi okrasne rastline, morajo, v kolikor ni možno izvesti jasne, trajne prostorske razmejitve med pridelovalnimi površinami in rastlinjaki, istočasno preusmeriti v biodinamiko tudi področje okrasnih rastlin. Gnojenje in zaščita rastlin kot tudi rastni substrati morajo biti v skladu s temi smernicami.

Pri jasni, trajni prostorski ločenosti pridelovalnih površin in rastlinjakov v smislu samostojne kmetijske enote, lahko pristojna organizacija dovoli postopno preusmeritev pridelave okrasnih rastlin. Cilj je preusmeriti celotno kmetijo v petih letih.

V vmesnem obdobju petih let, je na področju okrasnih rastlin uporaba konvencionalnih ravnih substratov in gnojil možna. Dokumentirati je treba poreklo, vrsto, količino in uporabo le-teh.

Uporabljena sredstva za zaščito rastlin morajo odgovarjati tem smernicam. Ločitev pridelovalnih področij je potrebno dokazati s skrbno urejeno dokumentacijo (načrti gred, situacijski načrt, dnevnik kmetije itd.).

Organske odpadke s površin z okrasnimi rastlinami in ki še niso popolnoma preusmerjene, je treba kompostirati ločeno in jih ponovno uporabiti samo na še ne preusmerjenih površinah.

Na področju okrasnih rastlin lahko dokupujemo in prodajamo konvencionalne surovine in končne proizvode. Potrebno je natančno vodenje zapiskov.

Različna pridelava okrasnih rastlin in zelenjave kakor tudi konvencionalno pridelane, dokupljene okrasne rastline, morajo biti označene z odgovarjajočo deklaracijo, tako, da so za uporabnika jasno razpoznavne.

Pri nejasni prostorski razmejitvi se mora področje okrasnih rastlin preusmeriti v biodinamiko.

Pri jasno ločenih pridelovalnih površinah je preusmeritev pridelave okrasnih rastlin lahko postopna.

Uporabljena sredstva za zaščito rastlin morajo biti v skladu s smernicami.

Zahtevano je ločeno kompostiranje.

Dolžnost dokumentiranja dokupa konvencionalnih surovin in končnih proizvodov.

Jasno označevanje Demeter in konvencionalnih proizvodov.

3.5 Trajne kulture

Potrebno je izkoristiti vse razpoložljive ukrepe mešanih kultur, ozelenitve, vmesnih kultur in oskrbe tal. Te ukrepe lahko podpre intenzivna oskrba večletnih kultur. Stalnost trajnih kultur terja boljše nego neposrednega okolja. Vzpostavitev harmonije lahko pomaga zmanjšati zahteve po določenih ukrepih.

Ozelenitev naj bo primerna lokalnim okoliščinam, sestavljena iz raznolikih vrst rastlin. Tla ne smejo biti vse leto neporaščena ali brez naravne pokritosti. V prvem letu sajenja je mogoče odobriti izjemno dovoljenje.

(glej Prilogo 7)

Cilj je raznolikost rastlin v travni ruši. Tal ne pustiti celo leto neporaščenih.

3.5.1 Rastlinski material/sadika

V kolikor imamo na razpolago rastlinski material/sadika v Demeter kakovosti, imajo vedno prednost pred ekološkimi.

Uporabiti je treba le Demeter oz. ekološke sadike.

3.5.2 Gnojenje in oskrba tal

Pri sadjarskih kmetijah brez živinoreje je dokup organskih gnojil omejen na maksimalno 1,2 gnojilne enote/ha površine. Skupna količina uporabljenih gnojil ne sme preseči 96 kg N/ha površine sadovnjaka. V vinogradih celotna količina gnojil v treh zaporednih letih ne sme preseči 150 kg N/ha.

Količina dokupa organskega gnoja max. 1,2 gnojilne enote/ha, oziroma 96 kg N/ha površine sadovnjaka.

3.5.3 Oskrba in zaščita rastlin

Pri upoštevanju posebnih pogojev v sadjarstvu veljajo odgovarjajoči predpisi iz poglavja 3.3, Oskrba in zaščita rastlin.

3.6 Gobe

3.6.1 Izvor spor/kultur/micelija

Priporočilo po standardih je, da pri gojenju gob razvijemo svoj micelij/inokulum, ki je osnova za začetno kulturo.

Osnovo za razmnoževanje micelija lahko dokupimo iz ekološkega kmetijstva ali prinesemo iz gozda. Če je uporabljena podlaga z Demeter kmetije, potem morajo biti sestavine tudi Demeter certificirane.

3.6.2 Rastni substrat

Rastni substrat za gobe mora biti sestavljen iz ekološko certificiranih materialov ali materialov, ki se lahko uporabljajo v ekološkem kmetijstvu, kot so mineralni proizvodi. Hlevski gnoj iz ekoloških kmetij, ki vsebujejo necertificirane ostanke slame in necertificirane materiale s kmetije kot so zeleni ostanki in gnoj iz ekstenzivne živinoreje, se lahko uporabljajo kot rastni substrati za gojenje gob, če so bili kompostirani na ekološki ali biodinamični kmetiji najmanj 6 mesecev pred uporabo. Na začetku tega obdobja, jim moramo dodati biodinamične kompostne preparate.

Dodana slama iz drugega leta v preusmeritvi, se lahko uporablja v rastnih substratih za gojenje gob.

V primeru uvoženega lesa npr. hrastov les (za šitake), sekancev ali žagovine, se ne sme pojavljati insekticidno tretiranje od prve sečnje dalje.

Šota je pri gojenju gob dovoljena kot pokrivni material. Ostali dovoljeni dodatki so navedeni v prilogi.

3.6.3 Biodinamični ukrepi

Dodajanje biodinamičnih kompostnih preparatov v rastne substrate pred inokulacijo. Kadar je narejena sterilizacija, moramo po tem postopku v rastni substrat vstaviti kompostne preparate še pred naknadno inkubacijo. Gobe, ki jih gojimo na steriliziranem ravnem substratu iz lesa, morajo imeti kompostne preparate vstavljene v žagovino med staranjem in pred obdelavo s toploto. Preparat gnoj iz roga (500) mora biti nanešen najmanj enkrat v ravnem ciklu, po inokulaciji ravnega substrata. Preparat kremen iz roga (501) mora biti nanešen najmanj enkrat v ravnem ciklu.

Priporočljivo je načrtovati delovne aktivnosti v skladu z astronomskimi ritmi.

3.6.4 Osvetljevanje

Vrste gob, ki reagirajo na svetlobo, npr. šitake, kultiviramo s svetlobo. Možna je odobritev izjemnega dovoljenja s strani pristojne organizacije, če podnebje zahteva izoliranje rastlinjakov.

3.6.5 Zdravje pridelka gob

Preventiva je prevladujoče načelo pri ohranjanju zdravja kulture. To dosežemo preko higijene, kontrole klime, mehničnega odganjanja škodljivcev in z biodinamičnimi preparati.

Uporaba soli je dovoljena pri kontroli glivičnih bolezni. Ostali proizvodi za kontrolo rastlinskih škodljivcev in bolezni so navedeni v Prilogi 5.

3.6.6 Čiščenje in dezinfekcija rastlinjakov/komor za gojenje gob

Za čiščenje prostorov, kjer gojimo gobe, uporabljamo fizikalne postopke v kombinaciji z vodo in paro. Dovoljeni detergenti, dezinfekcijska sredstva, sterilizatorji in razkužila so navedeni v razdelku A/poglavje 8 v Standardih za pridelavo. Ne smejo vsebovati DDAC in BAC.

Oprema sme biti sterilizirana s 70 % alkoholom ali sredstvi, ki temeljijo na perocetni kislini. Formaldehid je prepovedan.

Po čiščenju je vse površine potrebno oprati z vodo. To ni potrebno le tam, kjer je rastni substrat za gojenje gob uporabljen po popolni biodegradaciji čistilnih/sterilizacijskih sredstev.

3.6.7 Recikliranje odpadnega komposta iz gob

Priporočljivo je imeti izdelan načrt za recikliranje odpadnega komposta iz gob. Licencirance spodbujamo, da najdejo biodinamični postopek, kjer bi jim tak material koristil.

3.7 Kalice in poganjki

Za vzgojo kalic in poganjkov morajo semena, korenine in rizomi izvirati iz biodinamičnega razmnoževanja.

Konvencionalno poreklo ni dovoljeno.

Voda, uporabljena za vzgojo kalic in poganjkov, mora ustrezati pogojem pitne vode. Eventualno uporabljeni rastni substrati in nosilni materiali morajo biti v skladu s temi smernicami. V primeru dvoma se je potrebno obrniti na strokovno skupino za smernice Demeter International.

Semena, korenine in kalice konvencionalnega izvora niso dopustni.

Uporabljena voda mora ustrezati pogojem pitne vode.

3.8 Nove kulture in pridelovalni postopki

Nove kulture ali pridelovalni postopki, ki niso opisani v teh smernicah in ne odговarjajo običajni praksi na ekoloških kmetijah, se sme preizkušati le s soglasjem Demeter International ali pristojne organizacije v državi članici. (Priloga 7)

3.9 Izsekavanje nedotaknjene deževnega gozda

Izsekavanje (golosek) nedotaknjene deževnega gozda za kmetijske namene je prepovedano. Enako velja za druge, okoljevarstveno zaščitene površine, ki jih je dovoljeno posekati le, če je okoljevarstvena organizacija odobrila izjemo. (Priloga 7)

Okoljevarstveno zaščitene površine morajo biti zaščitene.

3.10 Pazljivo ravnanje z vodo za namakanje

Voda za namakanje ne sme biti onesnažena z ostanki pesticidov, bakterijami, ki povzročajo bolezni in paraziti. Voda tudi ne sme kontaminirati končnega proizvoda na kakršenkoli način. Kjer lahko obstaja dvom, je potrebno narediti testiranje vode. Namakanje mora biti regulirano tako, da količina vode in/ali frekvenca namakanja ne vodi do degradacije tal (zasoljevanja, erozije). Vsa uporabljena voda mora imeti vsa uradna dovoljenja za uporabo. Uporaba podzemne vode je dovoljena samo v primeru, ko je odobren natančen načrt uporabe in potrjen s strani pristojne organizacije.

3.11 Biotska raznolikost

Kmetija mora pokazati zavezanost k ohranjanju biotske raznolikosti na kmetiji. Če biotska raznolikost na kmetiji in na območjih, ki neposredno mejijo na kmetijo ne dosega 10 % celotne površine kmetijskega gospodarstva, se mora izdelati načrt biotske raznolikosti s katerim bo dokazano, kako bo kmetija to dosegla v določenih časovni okvirjih, ki ga je odobrila ustrezna organizacija. Ta načrt lahko vsebuje tudi druge kulturne elemente, kot so ohranjanje redkih in ogroženih pasem živali in rastlin, ki spodbuja ptice/insekte k življenju z zagotavljanjem naravnega okolja, izkoristku biodinamičnega načina gojenja rastlin in reje živali, itd.

Biotska raznovrstnost naj bi dosegala 10 % od celotne kmetije. Če tega ni mogoče doseči, lahko pristojna organizacija odobri načrt biotske raznovrstnosti.

Območja, ki štejejo kot **biotska raznolikost**:

- Rahlo pašna polja, ki omogočajo vegetacijo rastlin v cvet in seme.
- Pogozdena polja (kmetijsko-gozdarstvo)
- Gozd
- Neobdelane površine
- Zemljišče posejano z enoletnicami / trajnicami, ki jim je omogočen prehod v cvetenje. Te rastline naj ne bi bile glavni (intenzivni, komercialni) posevek razen, če ne gre za zeleno gnojenje ali travnik in morajo biti medonosne rastline.
- Praha kot del kolobarja ali drugače
- Neobdelani pašniki (nobene košnje med letom)
- Ogradne linije (upoštevata se lahko neobdelana širina zemljišča)
- Avtohtona drevesa, za posamezno drevo nameniti prostor (100 m²/drevo) in dostop do posajenih dreves
- Grmičevje, polja in bregovi vodotokov, hosta
- Vodne brzice, umetna jezera, mokrišče, obrežne površine
- Plazovita področja, vetrni nanosi
- Kamnite suhe stene
- Odprte naravne poti in steze
- Izkoriščanje drugih zalog biotske raznovrstnosti, vključno z gospodarnim varovanjem redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst
- Drugi elementi vključeni v načrtu za zagotavljanje biotske raznovrstnosti.

Tiste države članice, ki ne izvajajo biotske raznovrstnosti kot standard, morajo biotsko raznovrstnost vključiti kot obvezno poglavje pri pogovorih na kmetiji ali pri drugih inštrumentih, ki zagotavljajo kakovostno gospodarjenje na kmetiji in ki se osredotočajo predvsem na razvoj kmetije in motivacijo ljudi.

3.12 Biodinamično žlahtnjenje

3.12.1 Področje uporabe in osnove

Standarde za biodinamično žlahtnjenje rastlin je razvilo Združenje za biodinamično žlahtnjenje (Association biologisch-dynamischer Pflanzenzüchter, ABDP), ki določa tudi ustanovitev dogovora med uporabniki izraza 'biodinamično vzgojene sorte rastlin' in organizacijo, ki je odgovorna za izdajo pogodb

za biodinamične žlahtnitelje ter izdajo dovoljenj za uporabo izraza na za označevanje na njihovih izdelkih. Podrobnosti glede označevanja biodinamično vzgojenih/žlahtnenih sort rastlin se nahajajo v smernicah za označevanje.

Namen biodinamičnega standarda za žlahtnjenje rastlin je zagotoviti standardiziran sklop meril za identifikacijo in označevanje biodinamično vzgojenih sort rastlin. To omogoča razlikovanje biodinamično vzgojenih sort rastlin od ostalih, ki ne dosegajo meril tega standarda. Demeter logotip prikazuje le, da so bile rastline ali rastlinski izdelki pridelani na kmetiji, ki je certificirana Demeter, ne identificira pa izvora semena iz katerega so bile te rastline pridelane.

Biodinamični standard za žlahtnjenje rastlin tako namerava posebno pozornost nameniti razmnoževalnemu ozadju rastlin z označevanjem biodinamično vzgojenih /žlahtnenih rastlinskih sort.

3.12.2 Splošna priporočila za žlahtnjenje novih sort

Žlahtnjenje mora potekati na Demeter certificiranih poljih ali kako drugače primernih lokacijah za žlahtnjenje. Če to ni možno, se biodinamično žlahtnjenje lahko izvaja pod spodaj navedenimi pogoji:

- Če žlahtnjenje poteka ne ekoloških poljih, potem morajo biti uporabljeni biodinamični preparati kot sledi: minimalno enkrat letno in rastlini ter rastlinski fazi primerna uporaba gnoja iz roga in kremenca iz roga, tako kot tudi nanos biodinamično pripravljenega komposta. V primeru, da to ni možno, uporaba fladna (CPP preparata) na vseh poljih. O teh zahtevah se je potrebno pisno dogovoriti na s certificirano ekološko kmetijo, npr. s pogodbo o upravljanju z rastlinami.
- Kmetija, kjer poteka žlahtnjenje in ustrezna dokumentacija o vseh postopkih žlahtnjenja morajo biti vedno dostopne in na razpolago Demeter kontroli.
- Razvoj nove sorte se začne z namernim ali naključnim navzkrižnim opraševanjem ali z mutacijo dednih lastnosti in kasnejšo selekcijo. Potrebno je minimalno štiriletno selektivno žlahtnjenje pod biodinamičnimi pogoji kot je opisano v paragrafu 1 in 2.
- Naslednje žlahtniteljske metode niso dovoljene:
  - Vse metode, ki niso dovoljene po IFOAM standardu;
  - Hibridno žlahtnjenje, ne glede na tehniko;
  - Tehnika podvojenih haploidov ali poliploidizacija;
  - Rastline, proizvedene s pomočjo citoplastne ali protoplastne fuzije.
- Uporaba hibridov ali dvojnih haploidnih sort kot starševskih linij za razvoj novih biodinamičnih sort je dovoljeno.
- Da bi bila prepoznana kot registrirana sorta je bistveno, da se vse na novo razvite biodinamične sorte rastlin registrirajo pri pristojnem patentnem uradu. Šele takrat lahko novo sorto (seme) prodajamo naprej.
- V primeru zaprtega pridelovalnega sistema, patentiranje ali registracija nove biodinamične sorte ni pomembna za žlahtnitelja. Kljub temu pristojna organizacija lahko izda uradno priznanje sorte kot 'biodinamično pridobljena/žlahtnjena sorta'. Za pridobitev priznanja se lahko predloži vloga, ki izkazuje, da sorta izpolnjuje potrebno stopnjo razlikovanja od drugih sort iste vrste.

3.12.3 Priporočila za ohranitveno žlahtnjenje

Ohranitveno žlahtnjenje samo po sebi poteka na biodinamično certificiranih kmetijah, ali kot minimalna zahteva, na kmetijah, ki spoštujejo določbe iz člena 3.12.3, 2. točka – Splošna priporočila za žlahtnjenje novih sort.

3.12.4 Zahteve za posebno dokumentacijo

Prvo dobavo semena na kmetijo je potrebno dokumentirati. Dostavni list ali pošiljka/račun/potrdilo/dobavitelj/količina/tretiranje/analiza tveganja za gensko spremembo.

Načrt poljskega poskusa mora izkazovati, katere površine so bile namenjene za gojenje in selekcijo željene sorte. Starševske linije izbranih sort morajo biti sledljive s predložitvijo računov in drugih dokumentov.

Prodaja semen mora biti dokumentirana z računom za dostavo kot je zahtevano za ekološke preglede v EU. V the računih je potrebno navesti ime sorte/lot/količino/obdelavo semena/prejemnika.

Zahtevana dokumentacija omogoča sledenje sorti v kolobarju in sledenju razvoja sorte v več generacijah.

3.12.5 Navodila glede transparentnosti pri žlahtnjenju rastlin

Razvojna zgodovina sorte vključuje naslednje informacije:

- Sorta, kultivar, predlagano ime sorte, ime žlahtnitelja, datum, cilj žlahtnjenja.
- Vir genskega(starševskega) materiala za žlahtnjenje, opis, dobavitelj, datum prve pridelave, navedba ali je osnovni material rezultat navzkrižnega razmnoževanja.
- Pod katerimi pogoji je ali je bila sorta pridelana in izbrana? Navedba lokacije in pridelovalnih pogojev.
- Katere metode selekcije so ali so bile v uporabi? Masovna selekcija (pozitivna ali negativna), koliko posameznikov od skupnega števila? V primeru izbire posamezne rastline, ali so posamezne rastline ločene in gojene? Se rastline pregledujejo na posamezne lastnosti ali je posejana mešanica semena (metoda rodovnika v primerjavi z metodo množične populacije). Ali je bil žlahtniteljski postopek na katerikoli stopnji spremenjen? Ali so bila v selekcijskem obdobju uporabljena enaka merila za izbor? Ali so bile uporabljene specifične testne metode za podporo selekcijskemu postopku? Pod kakšnimi pogoji se izvedejo dodatni poskusi? Ali obstajajo posebne zahteve, ki jih je potrebno izpolniti pri sorti, ki je bila uvedena za širšo uporabo?
- Kdaj je bila sorta registrirana v patentni pisarni?
- Opis procesa razmnoževanja semena, ki se uporablja za pridelavo semena za prodajo in distribucijo.
- Trenutni opis sorte: značilne lastnosti, priporočene metode pridelave in ostala praktična priporočila za delo s sorto, rezultati analiz kakovosti.

4. Biodinamični preparati (priloga 10)

Vse ukrepe na biodinamični kmetiji je potrebno ocenjevati s celostnega vidika. V živi celoti ni izrednega pomena le uravnoveženost snovnega dogajanja, ampak tudi – na to izrecno opozarja Rudolf Steiner v Kmetijskem tečaju – izravnava “izkoriščanja življenjskih sil”. V tem pogledu sta vestnost in skrbnost pri pripravi, skladiščenju in uporabi biodinamičnih preparatov velikega pomena.

Snovi mineralnega, rastlinskega in živalskega izvora, sestavljene po duhovno-znanstvenih spoznanjih, se pod vplivom kozmično-zemeljskih sil, tekom leta pretvorijo v krepilno moč preparatov. Ko jih uporabimo na tleh, rastlinah, gnoju, to bistveno prispeva k oživitvi tal, povečevanju kakovosti in količini pridelka, zdravju, ter življenjski in storilni moči živali, znotraj biodinamične kmetije.

Preparati naj bodo po možnosti narejeni na lastni kmetiji ali v sodelovanju z drugimi kmetijami. Če je možno naj rastline in živalske ovojnice za izdelavo izvirajo iz lastne ali neke druge biodinamične kmetije. Pri izdelavi je treba upoštevati dosedanje izkušnje in spoznanja, pridobljena z opazovanji in poskusi.

Po možnosti lastna izdelava preparatov.

Polno delovanje lahko pričakujemo le, če so vsi preparati (kompostni in preparati za škropljenje) vsako leto pravočasno in ustrezno uporabljeni pri oskrbi komposta in gnoj rastlin. Učinkovita metoda mešanja prepara-

Preparati najbolje delujejo v svoji celovitosti.

tov, ali pogodba s podjetjem, ki opravlja mešanje in škropljenje, mora biti na vpogled in preverjena ob redni letni kontroli na kmetiji.

Preparate za škropljenje je treba uporabiti rastlinski vrsti primerno:

- Preparata gnoj iz roga (500) ali prepariran gnoj iz roga (500P) je potrebno nanesti na začetku vegetacijske dobe rastlin, ali po spravi certificiranega posevka, najmanj pa enkrat letno.
- Kremen iz roga se uporablja odgovarjajoče razvojni stopnji rastlin, najmanj pa enkrat letno. Rokovanje s preparati za škropljenje zahteva čista orodja.

Vsa organska gnojila (gnoj, kompost itd.) je potrebno pripraviti s kompostnimi preparati. Na obdelovalnih površinah, ki eno leto niso bile gnojene s prepariranim gnojem, je treba uporabiti nadomestni preparat (kravjek po M. Thun, prepariran gnoj iz roga 500P, itd.).

Predpogoj za priznanje kmetije kot "v preusmeritvi v **Demeter**" po 12 mesecih obdelovanja v skladu s smernicami, je najmanj enkratna uporaba gnoj iz roga in kremen iz roga, kot tudi raztrosenje prepariranega gnoja (nadomestno s kompostnimi preparati pripravljen kravjek po M. Thun), po vseh površinah kmetije. To velja tudi za vse površine, ki gredo v preusmeritev.

Uporaba preparatov je že za preusmeritev dragocena pomoč.

Vsa gnojila morajo biti preparirana s kompostnimi preparati. Intenzivno obdelane površine (polje, zelenjava, trta in sadje) vključno z gorskimi predeli, kot tudi vse krmne površine, morajo biti vsako leto poškrpljeni s preparatom za škropljenje. Ta zahteva ne velja za neizkoriščena ali drugo trajno neproduktivna področja.

Vsa gnojila morajo biti preparirana. Intenzivno obdelane površine (polje, zelenjava, trta in sadje) vključno v gorskih predelih, kot tudi vse krmne površine morajo biti škropljene s preparatom za škropljenje.

V goratih predelih se lahko naredi izjema za strma pobočja (pod pogojem, da niso intenzivno obdelovana ali košena) in za površine po katerih ni možno voziti. To izjemo lahko podeli pristojna organizacija ali pooblaščen kontrolna organizacija, če imetnik licence predloži načrt uporabe preparatov, iz katerega je razvidna načrtovana uporaba (površine, ki ne bodo ali bodo le delno pokrite in kako pogosto je razpoložljiva strojna oprema za mešanje in škropljenje na kmetiji, predvidene izboljšave uporabe v prihodnosti, itd.). Izjema je časovno omejena, lahko je obnovljena.

(Poglavje 4A: glej prilogo 7)

5. Živinoreja

Te smernice za rejo živali predstavljajo večinoma le minimalne zahteve.

Žival, bitje z dušo, je kot domača žival še posebej odvisna od naše oskrbe. Vodilo vsakodnevnega ravnanja naj bi bilo živali nuditi potrebno oskrbo in ji istočasno ustvarjati specifične možnosti za razvoj v skladu z njenim bitjem. Fizična in psihična neravnotežja je potrebno pravočasno prepoznati in jih izravnati. Predpogoj za to je stalna oskrba in opazovanje živali.

Živinoreja z odgovarjajočo pridelavo krme je pomemben del kmetije. Glede na razvoj kmetije se organizem kmetije ne more odpovedati reji živali. To še posebej velja za rejo prežvekovalcev. Krmne rastline in uravnotežen gnoj, ki nastane od govedi, poživljajo tla, bistveno prispevajo k trajnemu uspevanju kmetije. V harmoničnem skupnem delovanju kraljestev narave s človekom, se živi kmetijski organizem z dušo, lahko razvija.

“Morate vedeti, da so kozmična delovanja, ki v rastlini pridejo do izraza, prišla iz notranjosti zemlje in vodijo navzgor. Če je torej rastlina posebno bogata s kozmičnimi vplivi in jo požre žival, bo gnoj, ki ga živalski prebavni sistem izloči kot rezultat krmljenja s tako krmo, najprimernejše gnojilo za tla, kjer ta rastlina raste.”

Rudolf Steiner

Živali, ki so bile rojene in vzrejene na kmetiji, na kateri jim ljudje z ljubezni polno oskrbo izpolnjujejo njihove bivalne in prehranske zahteve, bodo zdrave in plodne z visokimi življenjskimi zmogljivostmi.

Zato si je treba z vsemi močmi prizadevati, v danih okoliščinah urediti živalim optimalne življenjske pogoje, oz. sprejeti nove živali na kmetijo le iz takih pogojev reje.

5.1 Zahteve za lastno rejo živali

Kmetiji, ki ne vključuje reje prežvekovalcev ali kopitarjev, ni možno podeliti certifikata Demeter.

Izjeme tega pravila ureja pristojna organizacija.

Na vrtnarijah in pridelavah trajnih kultur lahko lastna reja živine izostane, če je uporaba gnoja, komposta in zelenega gnojenja kakor tudi preparatov še posebej intenzivna.

Demeter certifikata kmetijam, ki ne redijo prežvekovalcev ali kopitarjev, praviloma ni možno podeliti.

5.2 Število živali

Število živali se ravna po klimatsko in lokalno pogojenih možnostih pridelave krme. Naravnano je na vzdrževanje in razvoj rodovitnosti tal.

Minimalno število živali določa pristojna organizacija. Maksimalno število ne sme preseči 2,0 GVŽ/ha, kar ob dokupu krme odgovarja maksimalno 1,4 gnojilni enoti /ha (glej Prilogo 1)

Število živali: maksimalno 2,0 GVŽ/ha, če je dokup krme ustrezen.

5.3 Sodelovanje med kmetijami

Sodelovanje med certificiranimi biodinamičnimi kmetijami je možno, v smislu biološke enote. To še posebej zadeva rejo živali in izmenjavo krme in živalskega gnoja. Smernice je v tovrstni enoti potrebno upoštevati kot za eno celoto.

Sodelovanje kmetij je potrebno urediti pogodbeno.

V primerih, ko v bližini ni certificirane biodinamične kmetije, se sodelovanje sklene z ekološko kmetijo. Sodelovanje se sklene s pogodbo, ki jo je potrebno predložiti pristojni organizaciji – ZDS.

Sodelovanje z ekološko kmetijo je dovoljeno, pod izpolnjenimi sledečimi pogoji:

- a) Kooperacijski partner mora živali krmiti s 100 % ekološko krmo.
- b) Kooperacijski partner mora biti v celoti preusmerjen v ekološko pridelavo.
- c) Za izjemno dovoljenje je potrebno zaprositi pristojno organizacijo.
(Poglavje 5A: priloga 7)
- d) Gnoj mora biti uležan na kmetiji od koder izvira, vsaj 6 tednov pred uporabo.
Gnojilna enakovrednost za vse površine ne sme presegati 1,4 gnojilne enote/ha letno.
- e) Sodelovanje z ekološkimi kmetijami glede krme je možno samo v primerih, če ekološka kmetija prideluje trajne rastline za pridelavo krme (najmanj tri leta). Nanos preparatov se mora začeti leto prej in morajo biti nanešeni na krmo, ki se potem prenese na Demeter kmetijo. Če kolobar omogoča sejanje krmnih rastlin za Demeter kmetijo, potem se mora uporaba preparatov nadaljevati. Če se na sodelovalnih površinah na ekološki kmetiji prideluje hrana, ta ne more biti označena z znakom Demeter.
- f) Pridelava krme v sodelovanju pod prej omenjenimi pogoji se upošteva kot pridelava na kmetiji in Demeter količina za namen 5,5 Krme.

5.4 Reja živali

Reja živali mora biti urejena po bitjem in domačim živalim ustreznih principih. Ljubezni polna človeška oskrba vzpodbuja dobro počutje, zdravje in zmogljivost živali.

Živalim primerna reja.

Oblika hleva in ostali bivalni pogoji morajo biti urejeni tako, da se živali lahko obnašajo in gibajo kot je za vrsto značilno, morajo, npr. ne ovirano vstajati in legati ter ležati na suhem in primerno toplim ležišču. Zato naj imajo prednost hlevi, v katerih se živali lahko prosto gibajo.

Če svetovalna služba za hleve utemelji podaljšanje prehodnega roka, je možno pridobiti izjemno dovoljenje.

Sistem reje naj živalim omogoči svoboden stik z naravnim okoljem (sonce, dež, zemlja itd.), če fiziološko stanje živali, klimatski pogoji in stanje tal to dopuščajo. To naj se dogaja predvsem s pašo ali vsaj z izpustom. Potrebno je poskrbeti za dovolj naravne svetlobe, dobro hlevsko klimo in zaščito pred vetrom.

Potreben je dostop do paše ali vsaj izpust.

Reja stalno privezanih živali načeloma ni dopustna. Zaradi varnosti in zaščite živali lahko na upravičeno prošnjo lastnika pooblaščen kontrolna organizacija dodeli začasno izredno dovoljenje za privez posameznih živali (nova izjema!).

V hlevih, ki so bili zgrajeni pred 24. avgustom 2000, je reja privezanih živali dovoljena na nastilu, ob individualni negi in rednem izpustu.

(glej Prilogo 7)

Majhne kmetije morajo upoštevati tudi naravno rejo svojih živali. To pomeni omogočen dostop na pašo, gibanje tako pogosto kot je le možno, idealno dnevno poleti in minimalno dvakrat tedensko pozimi. Privez mora biti zmanjšan na minimum.

Omejeno izjemno dovoljenje, ki ureja nastanitev in prost dostop, lahko izda pristojna organizacija, če obstajajo naslednji pogoji :

- nezadosten dohod na pašnik,
- premajhen hlev,
- neprimeren dohod do tekoče ali stoječe vode za vodne živali,
- kokošnjake, ki ne izpolnjujejo vseh pogojev,
- pašno območje za perutnino, ki ni pokrito s travo,
- rastline in poslopja, ki dajejo živalim zaščito na prostem.

(glej Prilogo 7)

Nujne gradbene spremembe, ki so potrebne za pravilno oskrbo živali (vgraditev dohodov na pašnik, boksi za teleta, zapolnitev prostorov pri betonskih prečkah itd.), je treba izvesti v največ petih letih.

(glej Prilogo 7)

Čas za preusmeritev je možen zaradi potrebnih ukrepov, ki odgo-varjajo tem smernicam.

5.4.1 Reja govedi

Pri prežvekovalcih imajo rogovi velik pomen za vzpostavitev življenjskih sil. Predstavljajo nasprotno delujoče ravnovesje sil, ki spremljajo intenzivne presnovne in absorpcijske procese. Rogovi so del celote bitja goved. *V primerjavi z drugimi živalskimi vrstami ima gnoj goved še posebej vzpodbuden učinek na rodovitnost tal. Poleg tega so rogovi bistvenega pomena kot živalska ovojnica za izdelavo biodinamičnih preparatov.*

Krave molznice in krave dojilje morajo v poletnih mesecih na pašo. Kjer to ni možno, mora biti na voljo vsaj vse leto dostopen izpust na prosto. Za mlado govedo, vzrejeno na kmetiji, veljajo enake zahteve glede možnosti gibanja. Privez mladih živali in pitancev ni dovoljen. V hlevih je potrebno urediti bokse za telitev.

Za kmetije, na katerih zaradi njihove posebne lege v vasi, zaradi oddaljenosti od izven vasi ležečih pašnikov, ali zaradi drugih praktičnih vzrokov paša ali izhod na prosto nista izvedljiva, je možno izjemno dovoljenje. (glej Prilogo 7)

Oblika in ureditev hleva morata izpolnjevati naslednje zahteve:

- Ležišča govedu je potrebno oskrbeti s primerno steljo.
- Rešetke lahko predstavljajo maksimalno 50 % talne površine in niso dovoljene na ležiščih.
- Električna naprava, ki preprečuje privezanemu govedu iztrebljanje na ležišče, ni dovoljena.
- Zadostna površina za gibanje mora vsem živalim črede omogočati dovolj prostora za socialno obnašanje in dostop do krme.

Število razpoložljivih prostorov za hranjenje in ležanje mora biti najmanj enako številu živali v hlevu. V hlevih s prostim dostopom do krme - tudi osnovne krme - je dovoljenih manj mest za hranjenje.

Teletom je treba takoj, ko je možno, omogočiti stik s sovrstniki. Najkasneje od 2. tedna jih je potrebno postaviti v skupine, v kolikor imamo v hlevu dovolj živali enake starosti. Boksi za teleta so dovoljeni samo v prvem tednu življenja.

Odstranjevanje rogov živalim in živali, ki so jim bili rogovi odstranjeni, na kmetiji niso dovoljene. V posebno utemeljenih primerih lahko pristojna organizacija naredi izjemo, ki pa jo je potrebno vsako leto preveriti.

Odstranjevanje rogov živalim in živali ki so jim bili rogovi odstranjeni, na kmetiji niso dovoljene.

Prežvekovalcev, oplojenih s pasmami, ki so nastale v procesu gensko sporne vzreje, ne smemo uporabiti za prirejo Demeter mleka, mesa in vlaken. Zgodovinske, tradicionalne, avtohtone pasme z naravnim pripustom so dovoljene. (glej Prilogo 7)

Dovoljeno je kastriranje telet za izboljšanje zdravja in dobrega počutja ali higijene živali. Te posege opravi kvalificirana oseba v določeni starosti in na kolikor mogoče neboleč način.

5.4.2 Reja ovc, koz in konj

Za ovce, koze in konje veljajo enaka določila kot za govedo.

Dodatno velja, da naj bi se posegi, kot so kastracija, vstavljanje gumijastih obročkov na repe in krajšanje repov na biodinamičnih kmetijah ne izvajalo sistematično.

Nekatere teh posegov, ki so potrebni zaradi vzdrževanja zdravja, boljšega počutja živali ali higijene lahko dovoli pristojna organizacija. Te posege opravi kvalificirana oseba v določeni starosti živali in na kolikor mogoče neboleč način.

Kravam molznicam in kravam dojiljam je potrebno omogočiti poletno pašo ali celoletni izpust.

Privez mladih živali in pitancev ni dovoljen.

Prost dostop mora biti urejen, kjer je mogoče.

Prostor za ležanje govedu je treba nastiljati.

Rešetke na ležiščih niso dovoljene.

Električna naprava ni dovoljena.

Teleta morajo biti vključena v čredo od 2 tedna dalje.

Odstranjevanje rogov živalim in živali, ki so jim bili rogovi odstranjeni, na kmetiji niso dovoljeni.

5.4.3 Reja prašičev

Ležišča za prašiče morajo biti nastlana s slamo ali drugim organskim nastiljem. Delno rešetkasta tla z deležem reš, ki presegajo 50%, in privezi, niso dopustni. Kjer je le mogoče, je potrebno urediti izpust na prosto, z možnostjo ritja.

(glej Prilogo 7)

Dovoljena je kastracija pujskov zaradi zdravja, boljšega počutja ali zaradi kakovosti mesa. Operacija mora biti izvedena v najbolj ugodnem času, s kompetentnim osebjem, vsakršno trpljenje živali mora biti omejeno na minimum. Imuno kastracija ni dovoljena.

Ležišča prašičev morajo biti nastlana s slamo. Rešetkasta tla niso dovoljena.

5.4.4 Reja perutnine

Osnovna pravila pri reji perutnine Demeter

Vse vrste perutnine potrebujejo rejo, ki omogoča njihovo naravno vedenje. Za izboljšanje socialne strukture v jatah perutnine sta potrebna 2 petelina na vsakih 100 kokoši.

Na voljo mora biti dovolj korit za hrano in dostop do vode.

Pri perutnini, ki se običajno zadržuje na gredi, morajo le-te biti povišane in zagotavljati ustrezna počivališča. Zagotoviti je potrebno dovolj peska in svetlobe-sonca, vodni perutnini pa zagotoviti zadostno oskrbo z vodo. Rase morajo imeti vodne površine za kopanje, gosi potrebujejo oskrbo z vodo, za potapljanje glave in vratu.

Hlevi, stavbe in nastanitveni prostori, morajo biti zgrajeni in vzdrževani tako, da izpolnjujejo zahteve perutnine. Zadostna količina dnevne svetlobe, dobra prezračevnost prostora, nizka izpostavljenost prahu, so nujni ukrepi za dobro počutje perutnine. Vsako pohabljanje, kot je rezanje, krajšanje kljunov ali kastracija, je prepovedano. Prepovedana je reja kopunov.

V bivalnem prostoru je lahko na m² največ 4,4 odraslih nesnic ali 7,1 mladih nesnic ali največ 16 kg žive teže (največ 18 kg žive teže v premičnih kurnicah). Minimalna starost ob zakolu za vse vrste perutnine je navedena v prilogi številka 8.

Dnevna svetloba se lahko z razsvetljavo podaljša na največ 16 ur/dan. Na področju brskališča in v območju za oskrbo z vodo mora biti dovolj dnevne svetlobe. Za osvetlitev so dovoljene le svetilke brez stroboskopskih učinkov.

Navedene zahteve so obvezne za vse dejavnosti, ne glede na število perutnine, ki jo redijo.

Naslednje zahteve niso obvezne na kmetijah v skupnem številu manj kot 100 kokoši nesnic, 100 piščancev za pitanje, 20 puranov, 20 gosi ali rac.

V bivalnem prostoru je lahko največ 3.000 kokoši nesnic (po možnosti v jatah po 1000 kokoši) ali matične živali za kokoši nesnice ali pitance, 6.300 mladih kokoši nesnic in mladih matičnih ptic v jatah ne večjih od od 4.800 ptic v jati. 10 x 200 prepelic nesnic; maksimalno 1.000 puranov, 2.500 pegatk ali petelinov, 1000 gosi, 1000 rac in 10 x 500 prepelic za pitanje. Izjeme lahko odobri ustrezna organizacija za obstoječe prostore. Vsi novi objekti morajo biti v skladu s temi standardi.

(glej Prilogo 7)

Reja v kletkah je prepovedana.

Prost izpust za piščance in kokoši nesnice.

Ostala perjad mora imeti prost izpust, oskrbo z vodnimi pipami in vode.

Na razpolago mora biti dovolj gnezd za izleganje jajc.

Krajšanje kljunov ni dovoljeno.

Ponoči morajo biti živali v temi neprekinjeno najmanj 8 ur.

Glede na lokalno podnebje, je smiselno omogočiti prostor z različnimi temperaturnimi pogoji (ogrevana notranja površina in t.i. zimski vrt, z dostopom do zunanjšega izpusta, da se perutnini omogoči gibanje). Površina za izpust, ki se šteje k zunanjemu območju (npr. območje pašnika) je ograjeno, ne pa pokrito. Perutnina mora imeti omogočen izpust na pašnik.

Za gosi in race zadostuje zavetišče.

V prostoru z različnimi temperaturnimi območji je možno, da se nesnice ponoči naselijo višje, na toplem območju.

Ko je na voljo zimski vrt je največja gostota živali na m²: 10 kokoši nesnic ali matičnih živali ali 16 mladih kokoši oziroma 48 kg žive teže pitane perutnine.

V notranjem delu prostora (ogrevana površina), ko je zunanji izpust odprt, (zimski vrt) se lahko giba največ 8 kokoši nesnic ali 13 mladih kokoši ali 24 kg žive teže perutnine za vzrejo na m². V tem primeru mora biti urejen dostop: odprtina (avtomatska). Šele na podlagi teh pogojev, se zimski vrt ocenjuje kot urejeno površino.

Gostoto, število in širino prehoda, opremo za oskrbo z vodo in hranjenje, število gredi in gnezda s steljo ali z gladko oblogo je potrebno prilagoditi teži živali.

Med aktivno fazo žival ne sme biti ovirana pri dostopu do različnih nastanitvenih območij, ki morajo biti osvetljena.

Širina prehoda na različna območja / prostor mora biti najmanj 1 m na 150 kokoši nesnic ali na 250 mladih kokoši nesnic ali na 500 kg žive teže pitane perutnine. Višino vratc je treba prilagoditi tako, da se lahko živali pokončno sprehodi skozi. Področje za zbiranje gnoja mora biti pokrito z rešetkami. Lahko so največ tri rešetke ena vrh druge. Vsaj 1/3 območja, v zaprtih prostorih mora biti pokrito s steljo.

Izpust, prostor za gibanje, mora izpolnjevati naravne zahteve posameznih vrst perutnine. Za piščance naj bo najmanj 40 % površine enakomerno poraščene s trajnicami, da se zagotovi varnost in zaščita živali npr. z grmovjem in drevesi. Zaščita z enoletnimi rastlinami ali umetna zaščita se lahko uporabi, dokler stalna pokritost ne doseže 40 % prostora. Mobilni hlevi so izvzeti. Minimalna potrebna površina je: 4 m² za kokoši nesnice in plemenske živali, 1 m²/kg žive teže pitane perutnine, vendar najmanj 4 m²/žival, 10 m²/purana, 5 m²/raco. Gosi potrebujejo najmanj 4 m² površine travnikov na kg žive teže, in najmanj 15 m² na gos in ni omejitev razdalje od ograje do hleva.

Pašnik ne sme biti oddaljen več kot 150 m od hleva, za kokoši nesnice, živali za pitanje in purane, in 80 m za race. Za gosi so razdalje neomejene.

Da bi zmanjšali tveganje z okužbo s patogeni kot sta *Salmonella spp.*, *Campylobacter*, itd. v času vzreje mladih kokoši nesnic, jarkicam omogočimo prost izpust do pašnikov.

Vzrejo in valitev je potrebno vključiti v kontrolo.

Živali za selekcijo in valjenje morajo biti del kontrolnega postopka. Določanje spola v jajcu ni dovoljena metoda.

5.5 Krmljenje

Krmljenje mora biti primerno vrsti, starosti, zmogljivosti kot tudi fiziološkim potrebam živali, pri čemer je potrebno poskrbeti za zadostno preskrbo z minerali. Potrebne mineralne snovi in elementi v sledovih naj bi bili, v kolikor je mogoče, naravnega porekla (zelišča, suho listje...).

Osnova krme za živali je pridelana na kmetiji sami. Vsaj 50 % krme mora biti pridelano na lastni kmetiji ali v sodelovanju z drugimi Demeter kmetijami.

Lastna krma je predpogoj za pravilno krmljenje.

(glej Prilogo 7)

Vsaka kmetija bi si morala prizadevati za lastno pridelavo krme. Močna krmila naj bodo sestavljena pretežno iz žit in stročnic. Dokrmeljevanje s komercialnimi krmili ni dovoljeno. Živalski proizvodi niso dovoljeni (razen mleka, mlečnih izdelkov, sirotke in jajc).

Antibiotiki, sulfonamidi, kokcidostatiki, hormoni, sintetične-organske spojine kot tudi drugi farmacevtski dodatki niso dovoljeni. Izolirane aminokisliline, sredstva za povečanje prireje (napr. nutritivni antibiotiki; hormoni) kot kemično-sintetični dodatki krmi (razen vitaminov) niso dovoljeni.

Omejitve pri uporabi dodatkov.

5.5.1 Dokup krme in krma v preusmeritvi

Če krmo dokupimo zunaj kmetije, je izbira pod strogim nadzorom Demeter smernic. Dokup krme naj po možnosti izvira iz Demeter certificirane pridelave.

Dokupljena krmila naj bodo po možnosti Demeter.

- Najmanj 2/3 povprečne letne porabe suhe snovi za krmo živali mora biti Demeter izvora.

Najmanj 2/3 povprečne letne porabe krme mora biti Demeter izvora.

- Z ozirom dokupa krme na osnovi preračunane **dnevne porabe** krme:

- Do max. 50 % SS krme v obroku iz certificirane Demeter pridelave in iz preusmeritve, ki izvira iz lastne proizvodnje (2. leto preusmeritve ali več).
- Do max. 20 % suhe snovi, krme lastne proizvodnje, ki so v preusmeritvi šele prvo leto.
- Ekološka krma in krma v preusmeritvi na ekološko (2. leto) do max. 20 %.
- Za prehodno obdobje, dokler zaloge Demetra niso širše zagotovljene, je lahko meja ekološke krme povečana do 50 % suhe snovi, če tako določi pristojna organizacija.

(glej Prilogo 7)

- Certificirana Demeter krma v preusmeritvi v Demeter, krma s površin, ki so prvo leto v preusmeritvi v Demeter in ekološka krma naj skupno ne presežejo 50 % SS v obroku.

Paša certificirane živine Demeter na površinah v preusmeritvi v Demeter (t. j. ko Demeter kmetija najema dodatne površine v preusmeritev):

- Paša certificirane Demeter živine na površinah v preusmeritvi v Demeter je dovoljena le, če ima vsaj 2/3 letne krme (SS) iz Demeter pridelave (glej zgoraj) ostalo v skladu z ekološkimi standardi.
- Krma, pridelana na kmetiji, ki je prvo leto v preusmeritvi v Demeter (še ni certifikacije), lahko obsegajo do 20 % letne potrebe po krmi za prežvekovalce in 10 % za druge živali.

- Pašne površine, ki so v preusmeritvi v Demeter morajo biti omejene na mlado živino, presušene krave in presušene ovce, kjer je to možno. Krave molznice, ovce za prirajo mleka, živali tri mesece pred zakolom in kokoši nesnice, se naj pasejo na Demeter certificiranih površinah, kjer je to možno.

Dokup konvencionalne krme ni dovoljen.

Vsak nakup krme, krma, dodatki krmi kot so minerali in vitaminske mešanice, pripomočki za silažo morajo biti registrirani v skladu z Demeter smernicami. Enako je potrebno ugotoviti, da v krmi ni prisotnih gensko spremenjenih organizmov ali njihovih derivatov. Dokaz za nedosegljivost biodinamičnih virov krme mora biti preverjeno ob vsakoletnem certifikacijskem postopku. Dokumentacija pri nakupu mora vsebovati poreklo, oznako, količino in uporabo.

Nabava dovoljene krme je določena v Prilogah 2 in 3.

5.5.2 Krmljenje krav molznic, ovc, koz in konj

Krmljenje mora biti primerno vrsti živali in vsebovati kolikor mogoče visok delež voluminozne krme (npr. zelena krma, seno, silažna krma), vseeno pa najmanj 60 % povprečne letne porabe suhe snovi (SS). Poleti naj prevladuje zelena krma, če je mogoče paša.

Delež voluminozne krme v krmi naj bo čim višji.

Pozimi naj bi živali dobile čim več sena (krave najmanj 3 kg dnevno na žival, manjši prežvekovalci primerno manj). Če vremenski pogoji ne omogočajo kakovostne košnje sena, lahko pristojna organizacija izda dovoljenje, da se krmi dodaja travna in deteljna silaža, ki je bila pokošena po cvetenju.

Samo silažna krma ni dovoljena.

Silaža ne sme biti osnovna krma skozi celo leto.

Dokup krme ekološkega porekla je omejen na 20 % (računano na osnovi letne suhe snovi (SS)).

Kot krma živalskega porekla so dovoljeni samo mleko in mlečni izdelki.

Krma živalskega porekla, razen mleka in mlečnih proizvodov, je izključena.

Dokup krme ekološkega porekla ne sme presežati 20 %.

Za izključno pašne kmetije, kjer pridelovanje žit zaradi vremenskih pogojev ni mogoče, ali za ekstremne lege, kjer je vegetacija skromna, lahko pristojna organizacija izda posebno dovoljenje za dokup krme.

(glej Prilogo 7)

Konvencionalna krma ni dovoljena.

5.5.3 Krmljenje pitane govedi

Obrok krme mora biti primeren prežvekovalcem in mora v vseh letnih časih vsebovati vsaj 60 % voluminozne krme (seno, silaža ali slama). Silaža je lahko glavni delež osnovne krme. Poleti je sveža krma obvezna.

5.5.4 Krmljenje telet za vzrejo, telet za pitanje, žrebet ter ovčjih in kozjih mladičev

Krmljenje z mlekom, če je mogoče z materinim mlekom, voluminozno krmo, šrotom, če je mogoče iz lastne proizvodnje. Teleta in žrebeta morajo dobivati mleko vsaj 3 mesece, ovčji in kozji mladiči pa 45 dni. Krmljenje samo z mlekom, brez dodatka voluminozne krme, je izključeno.

Krmljenje izključno z mlekom ni dovoljeno.

Krma živalskega izvora, razen mleka in mlečnih izdelkov, je pri krmljenju prežvekovalcev prepovedana.

Le mleko in mlečni izdelki so dovoljeni za krmljenje živali.

Kmetije brez lastne proizvodnje mleka morajo za kupljena teleta kupovati mleko pri certificiranem ekološkem pridelovalcu ali pa kupiti že odstavljena teleta z ekološko certificiranih kmetij.

5.5.5 Nomadska živinoreja in paša na neobdelanih površinah

Proizvodi nomadskega goveda se smejo prodajati pod blagovno znamko Demeter samo v primeru, da je 2/3 krme iz lastne proizvodnje Demeter in polovica krme prihaja z območij, ki so tretirana na biodinamičen način. Poreklo ostale krme je lahko iz ekstenzivnih površin, naravnih rezervatov, če ne uporabljajo umetnih gnojil in sintetičnih zaščitnih sredstev za rastline, kjer uporaba preparatov ni možna zaradi strmih pobočij ali nedostopnih terenov. (Glej Izjema 4A - Priloga 7)

Tako vzrejene živali smejo biti prodane pod blagovno znamko Demeter šele 6 mesecev po odstavitvi, če so bile vzrejene in krmljene v skladu s smernicami Demeter.

Voden mora biti dnevnik paše.

Pri krmljenju nomadskega goveda se upošteva enaka navodila kot pri domačih živalih.

5.5.6 Živali na najetih pašnikih

Živali z Demeter kmetij se lahko pasejo na skupnih pašnikih, če na pašnikih vsaj tri leta niso uporabljali sredstev, ki so v nasprotju s smernicami in če konvencionalne živali izhajajo iz ekstenzivne reje. Dodajanje konvencionalne krme ni dovoljeno. Mleko in meso se lahko certificira Demeter, če se živali ponovno krmijo z Demeter krmo. Dovoljenja za izjemne primere izda pooblaščen kontrolna organizacija.

(glej Prilogo 7)

Demeter živali se lahko pasejo na skupnih pašnikih, vendar so pridelki Demeter certificirani, če se živali ponovno krmijo z Demeter krmo.

5.5.7 Krmljenje prašičev

Tudi pri tej vrsti živali si je treba prizadevati za popolno lastno pridelavo krme.

Prašiči morajo dnevno dobivati voluminozno krmo, če je mogoče tudi sočno krmo (npr. zeli ali peso).

Povprečna količina - glej poglavje 5.5.1.

- Dokup krme iz konvencionalne pridelave ni dovoljen.
- Skupen dokup krme, vključno s tisto, biodinamične kakovosti, je na kmetijah, na katerih je več kot 5 prašičev, omejen na 50 % (SS).
- Pristojna organizacija lahko dovoli nakup certificirane ekološke krme za prašiče v višini do največ 50 %, če ni na razpolago Demeter krme. To pomanjkanje mora biti dokazano.
- Z lastno pridelano krmo iz prvega leta v preusmeritvi, ki še nima preusmeritvenega priznanja, lahko krmimo do količine 10% povprečne količine krme. To pravilo se omejuje na novo pridobljene površine priznanih Demeter kmetij.

Prašiči morajo dnevno dobivati voluminozno ali sočno krmo.

Dnevna količina krme ne sme vsebovati konvencionalne krme.

Krma iz prvega leta v preusmeritvi, lahko krmimo z do 10 % povprečne količine krme.

5.5.8 Krmljenje perutnine

Perutnina in podobne živali morajo imeti 20 % krme kot cela zrna. Vsaj 5 % od celotne krme je potrebno ponuditi na način, da lahko same brskajo za krmo. Ponuditi jim je potrebno strukturirano surovo krmo; pri perutnini za pitanje dodajamo v krmo cela zrna. Zagotoviti je potrebno surovine v zrnju kot so krmne mešanice za pitano perutnino.

Vsa perutnina mora dobiti tudi nekaj peska. Živali morajo imeti možnost, napajanja z vodo, in to vsaj iz posode. Gosi in purani potrebujejo zelene površine, ki so v fazi vegetacije. Pri Demeter reji gosi na paši, mora paša predstavljati vsaj 35 % suhe snovi krme. Racam moramo omogočiti, da pobirajo krmo same.

Spoštovati je potrebno zahteve posamezne vrste živali po krmi.

Krmo iz prvega leta v preusmeritvi lahko krmimo do 10% SS od povprečne količine krme.

Če nimamo na voljo Demeter krme, lahko pristojna organizacija dovoli dokup do največ 50 % ekološko pridelane krme za perutnino. Pomanjkanje mora biti dokazano.

Z lastno pridelano krmo iz prvega leta v preusmeritvi s statusom »preusmeritev v ekološko, vendar še brez certifikata« lahko uporabimo krmo za krmljenje živali do 10 % povprečne količine krme. To pravilo je omejeno za na novo pridobljene površine certificiranih Demeter kmetij. Za dokup konvencionalne krme do največ 10 % SS za krmljenje puranov, piščancev, za pitanje do 10. tedna se zaprosi za izjemno dovoljenje pristojno organizacijo. (glej Prilogo 7)

Krma konvencionalnega porekla ni dovoljena.

5.6 Reja in označevanje

5.6.1 Reja

Živali morajo biti rojene in vzrejene na certificirani biodinamični kmetiji, če je možno iz domače črede. Pri perutnini si je treba prizadevati za naravno izvalitev.

Vzreja lastnih plemenskih samcev je v skladu z osnovami biodinamičnega načina gospodarjenja in je zato nujno priporočena. Umetno oplojevanje lahko učinek moškega elementa v čredi le delno nadomesti in ga zato ne priporočamo.

Uporaba genskih tehnik ali biotehnoloških metod (prenos zarodkov, ločevanje sperme za določanje spola) ni dovoljena.

Prenosi zarodkov in genske manipulacije niso dovoljeni.

5.6.2 Identifikacija živali in vodenje knjig (hlevska knjiga)

Vse lastne in dokupljene živali morajo biti nedvoumno in trajno označene z ušesnimi ali drugimi oznakami.

Pri perutnini in drugih malih živalih je treba predvideti oznako jate. Pri dokupljenih živalih mora biti dokazan izvor s spremno dokumentacijo. Biti mora možno slediti žival nazaj do kmetije, na kateri je bila rojena in do staršev.

Voditi je treba hlevsko knjigo (glej tudi poglavje 5.8. Veterinarsko zdravljenje živali), ki omogoča slediti živali in živalskim proizvodom od mesta prodaje do rojstva. Dokumentacija z enako vsebino - kot na primer vzrejni dokumenti - lahko nadomesti hlevsko knjigo.

V hlevsko knjigo ali v enakovredne dokumente je potrebno vpisati jasne identifikacijske podatke in poreklo posameznih živali.

5.7 Poreklo živali, nakup in trženje

A) Nakup živali za vzrejo ali za povečanje staleža naj bo prednostno s certificiranih biodinamičnih kmetij.

Samo, če te niso na voljo, se lahko dokupi živali s certificiranih ekoloških kmetij. Ko živali iz ekološkega kmetovanja niso na voljo pristojna organizacija lahko dovoli dokup živali iz konvencionalne kmetije (do največ 40% črede), vendar le v naslednjih primerih;

- redkih pasmah,
- pri povečevanju črede,
- če kmetija najame zemljišče in se na njem nahajajo živali,
- pri plemenskih samcih,

- pri spreminjanju pasme,
- pri uvedbi nove pasme.

(glej Prilogo 7)

Vsi dokupljeni prežvekovalci morajo imeti potrdilo, da niso bili hranjeni s kostno moko, če to že ni izključeno v nacionalnih pravilnikih.

Če dokupljene živali izhajajo s certificiranih ekoloških posestev, jih, potem ko so bile krmljene in vzrejene po načelu smernic, lahko tržimo pod znamko **Demeter** (glej tabele).

B) Dokup živali za pitanje za meso, ki bi se prodajalo z blagovno znamko Demeter, mora biti izvor izključno s certificiranih biodinamičnih kmetij, ali – če takih živali ni – s certificiranih ekoloških posestev.

Mali kmetje, ki redijo nekaj živali za lastno preskrbo, smejo dokupiti živali iz konvencionalne reje samo v ta namen.

To je dovoljeno samo, če ni na razpolago živali z Demeter ali certificiranih ekoloških kmetij. Če je možno, morajo te živali biti krmljene in vzrejene po Demeter smernicah. Teh živali ni dovoljeno tržiti pod blagovno znamko Demeter.

5.7.1 Mleko, krave molznice in teleta

Mleko lahko tržimo pod oznako »preusmeritev v Demeter« samo, če krave molznice krmimo s krmo, ki ima to oznako.

Če je predložena zahteva, se lahko uporabi oznaka »preusmeritev v **Demeter**«, kadar je krma pokošena najprej 18 mesecev po dnevu vloge. Certifikat za mleko je možen takoj, ko krma izvira z Demeter-certificiranih površin. (glej 5.5.1).

Če so posamezne krave molznice dokupljene iz konvencionalne reje, lahko mleko po 6 mesecih krmljenja in vzreje v skladu s smernicami tržimo pod oznako **Demeter** ali »prehod v **Demeter**«, odvisno od statusa krme.

Dokupljene vzrejne živali iz priznane ekološke vzreje se po najmanj 12-mesečnem krmljenju in reji v skladu s smernicami, lahko tržijo pod znamko **Demeter**.

Tudi pri reji krav dojilj ima prednost dokup telet z **Demeter**-kmetij; če to ni možno, morajo priti vsaj z ekološko certificiranih kmetij.

Konvencionalna vzrejna teleta se sme dokupiti samo z izjemnim dovoljenjem pristojne organizacije.

(glej Prilogo 7)

5.7.2 Pitano govedo

Pri dokupu pitanega goveda ekološkega porekla mora biti le-to krmljeno in rejeno še vsaj 2/3 svoje življenjske dobe v skladu s smernicami, preden ga lahko tržimo pod oznako **Demeter**.

Dokup živali iz konvencionalne reje je mogoč le s posebnim dovoljenjem.

Le živali ekološkega ali biodinamičnega izvora se lahko dokupijo za pitanje.

Mleko: Označevanje se ravna po priznanem statusu krme.

Čakalna doba za trženje: 6 mesečna čakalna doba za trženje mleka pod blagovno znamko Demeter ob dokupu konvencionalnih krav molznic.

OZNAČEVANJE PRODUKTOV, DOKUPLJENIH ŽIVALI EKOLOŠKEGA ALI KONVENCIONALNEGA IZVORA

Tržni proizvodi govedo	Priznani status živali pri nakupu	Krmljenje in vzreja v skladu s smernicami	Oznaka tržnega izdelka
mleko	ekološko	-	Demeter
mleko	konvencionalno	6 mesecev	Demeter
meso pitane govedu	ekološko	najmanj 2/3 življenjske dobe	Demeter
meso vzrejnega/pitanega goveda	konvencionalno	najmanj 3/4 življenjske dobe	Demeter
meso vzrejnega goveda	ekološko	najmanj 12 mesecev	Demeter

5.7.3 Ovce in koze

Pri dokupu velja v poglavju 5.7 opisani vrstni red.

Mleko dokupljenih konvencionalnih vzrejnih živali se po 6 mesecih lahko trži pod blagovno znamko **Demeter**.

Mleko: za živali konvencionalne vzreje. 6 mesecev čakalne dobe za trženje pod oznako demeter.

OZNAČEVANJE PRODUKTOV, DOKUPLJENIH ŽIVALI EKOLOŠKEGA ALI KONVENCIONALNEGA IZVORA:

Tržni proizvodi ovce in koze	Priznani status ob nakupu živali	Krmljenje in vzreja v skladu s smernicami	Oznaka tržnega izdelka
mleko	ekološko		Demeter
mleko	konvencionalno	6 mesecev	Demeter
meso	ekološko	najmanj 6 mesecev	Demeter
meso	konvencionalno	več kot 12 mesecev	Demeter
volna	Ekološko ali konvencionalno	več kot 12 mesecev	Demeter

5.7.4 Prašiči

Pri dokupu velja: v poglavju 5.7 opisane omejitve za dokup "mladih samic" in drugih osnovnih zahtev.

Dokup pujskov naj bo predvsem z Demeter kmetij. Če ni ponudbe, lahko dokupujemo na ekoloških posestvih s certifikatom.

Pujski, namenjeni za pitanje, smejo izhajati izključno z Demeter posestev ali z ekoloških posestev s certifikatom.

Pujske konvencionalnega porekla lahko kupujemo izključno samo takrat, kadar ekoloških ni na trgu in še takrat samo z izjemnim dovoljenjem pristojne deželne in kontrolne organizacije.

(glej Prilogo 7)

Prašiče, ki so bili kupljeni kot mladiči konvencionalnega porekla, je mogoče tržiti za zakol pod oznako »preusmeritev na Demeter« šele po 6 mesecih krmljenja in reje po smernicah. Pujske je treba kupiti takoj po odstavitvi in ne smejo tehtati več kot 25 kg.

Možen je dokup le pujskov z repi iz sistema z uporabo talnega nastilja.

Dokup konvencionalnih pujskov samo z izjemnim dovoljenjem, če ni možno dobiti Demeter ali ekološko vzrejenih.

Pujski za pitanje smejo izvirati samo z Demeter ali ekoloških kmetij.

Prašiči konvencionalnega izvora se smejo po 6 mesecih vzreje in krmljenja v skladu s smernicami tržiti kot »v preusmeritvi v Demeter«.

OZNAČEVANJE PRODUKTOV, DOKUPLJENIH ŽIVALI EKOLOŠKEGA ALI KONVENCIONALNEGA IZVORA

Tržni proizvodi prašiči	Priznani status ob nakupu živali	Starost ob nakupu	Krmljenje in vzreja v skladu s smernicami	Oznaka tržnega produkta
meso	ekološko		Najmanj 1/2 življenja	Demeter
meso	konvencionalni	pujski najmanj 25 kg takoj po odstavitvi	najmanj 6 mesecev	Preusmeritev na Demeter
meso	konvencionalni (vzrejna žival)		najmanj 2 leti	Demeter

5.7.5 Perutnina

Dokup enodnevnih piščancev ali mladih kokoši je možen; velja v poglavju 5.7 opisani vrstni red - vendar pa dokup mladih kokoši iz konvencionalne vzreje ni dovoljen.

Trženje jajc pod oznako Demeter ob krmljenju, kot zahtevajo smernice.

Jajca dokupljenih ekoloških ali konvencionalnih mladih piščancev tržimo pod oznako Demeter, če je krmljenje v skladu s smernicami.

Kokoši in druga perutnina za pitanje se dokupuje kot enodnevni piščančki, to pomeni, da so morali zapustiti valilnico najpozneje 3. dan.

Piščanci za pitanje konvencionalnega izvora, morajo biti dokupljeni 3 dni stari.

Pri nakupu piščančkov ali mladih živali velja v poglavju 5.7 opisani vrstni red:

- če ni na razpolago mladih živali ekološkega porekla, se lahko kupi piščančke konvencionalnega porekla.

(glej Prilogo 7)

Pitana perutnina ekološkega izvora, ki je krmljena in vzrejena v skladu s smernicami, se lahko trži pod znamko »preusmeritev v **Demeter**. Ozirati se je treba na najnižjo starost za zakol.

(glej Prilogo 8)

Ostala dokupljena perutnina za pitanje mora biti ob nakupu stara manj kot 3 dni.

Prednost morajo imeti počasi rastoče pasme.

Prednost morajo imeti počasi rastoče pasme.

OZNAČEVANJE PROIZVODOV, DOKUPLJENIH ŽIVALI EKOLOŠKEGA ALI KONVENCIONALNEGA IZVORA

Tržni proizvodi perutnina	Priznani status ob nakupu živali	Nakupna starost	Krmljenje in vzreja v skladu s smernicami	Oznaka tržnega produkta
jajca	mlade kokoši ekološki	največ 18 tednov	enak status kot krma	Demeter ali Preusmeritev v Demeter
jajca	enodnevni piščanci konvencionalni	stari največ 3 dni	enak status kot krma	Demeter ali Preusmeritev v Demeter
pitana perutnina, vključno s kokošmi za meso	enodnevni piščančki konvencionalni	največ 3 dni	Od prihoda do zakola	Demeter
pitana perutnina, vključno s kokošmi za meso	ekološki	največ 3 dni	½ življenjske dobe	Demeter

5.7.6 Čebelarski proizvodi

Pridelavo in certifikacijske pogoje za med in čebelarske izdelke urejajo standardi za čebelarjenje in čebelarske izdelke za označevanje z Demeter, Biodynamic® in sorodne blagovne znamke.

5.8 Uporaba zdravil pri živalih

Zdravje živali je treba zagotavljati predvsem s skrbno nego in opazovanjem živali, izbiro primernih pasem, vzrejo in krmo, kot tudi z drugimi preventivnimi ukrepi, kot so vrsti živali primerni pogoji bivanja. Če se pojavijo zdravstvene motnje, je treba takoj primerno ukrepati, da jih odstranimo, oziroma olajšamo.

Če je zdravljenje pod nadzorom veterinarja in natančno dokumentirano, izbrano zdravilo lahko odstopa od teh smernic, zato da bi našli najboljšo možno rešitev pri zdravljanju obolele živali, upravljanjem odpornosti in ekološkimi vidiki.

Zdravila, ki vsebujejo organofosfate in zdravljenje s hormoni za sinhronizacijo estrusa ali stimulacijo rasti živali niso dovoljeni.

Uporaba antibiotikov: večji in manjši kopitarji, sodoprsti in lihoprsti kopitarji, jelenjad in divje svinje. Cilj pri teh živalih je neuporaba antibiotikov, če je možno, uporaba samo takrat, ko je to neizogibno potrebno. Vsaka posamezna žival je lahko zdravljena antibiotično maksimalno trikrat letno. Ne smejo biti uporabljeni preventivno in samo pod nadzorom veterinarja. Antibiotiki, ki so ključnega pomena za človeško medicino so lahko uporabljeni samo kot zadnja možnost.

Dodatna priporočila za perutnino, prašiče, zajce in druge majhne živali:

V primeru izbruha bolezni pri perutnini, malih živalih in prašičih pitancih, se zdravi celotna skupina živali. Pitanci in zajci kot zdravljenje ali preventiva pred garjami. V primeru stalnega pojavljanja garij v skupini živali, se je potrebno posvetovati s strokovnjakom, da bi izboljšali odpornost v vzrejnem programu dotične črede.

Ektoparaziti (zunanji zajedavci): individualna žival lahko prejme samo eno tretiranje na leto z zdravilom Ivermectin/Doramectin kot zdravljenje ali tretiranje pred miazami. Tretiranje celotne črede pred ektoparaziti je dovoljeno samo z drugimi sredstvi proti zunanjim zajedavcem.

Piretroidi kot lokalna aplikacija (brez celotnega potapljanja živali), so dovoljeni za klope, rogovo muho (*Haematobia irritans*), dermatobio itd. Druge rešitve morajo biti vključene v nadzorne ukrepe. Spinosad za kontrolo uši in/ali miaz je dovoljen pri ovcah in kozah.

Notranji zajedavci: antihelmintiki se dodajajo samo v povezavi z diagnosticirano prisotnostjo parazitov in primernim čiščenjem pašnikov s pašo. Tretiranje celotne črede je dovoljeno, vendar je uporaba Ivermectina in Doramectina pri notranjih zajedavcih na splošno izključena kot zdravilo proti notranjim zajedavcem z izjemo jetrnih bolezni in oestrus ovis, v primeru, da ne dobimo drugega ustreznega zdravila. Prednostna je oralna uporaba zdravil, nanašanje na kožo in injekcijska aplikacija ni zaželjena in je dovoljena kot zadnja možnost in pod nadzorom veterinarja.

Ostala tretiranja so omejena na ne več kot trikrat na leto.

Rutinska ali preventivna zdravljenja z zdravili, ki niso označena kot naravna zdravila (sintetična alopatska zdravila, antibiotiki, antihelmintiki) niso dovoljena, razen v primeru, če so zakonsko obvezna. Izjema pri tem je uporaba dovoljenih antihelmintikov (sredstva proti glistavosti) (glej zgoraj)

Prednost imajo naravni postopki zdravljenja. Antibiotiki se ne smejo uporabljati kot rutinsko zdravljenje ali preventiva.

Tretiranje s hormoni za sinhronizacijo estrusa ali za stimulacijo rasti živali niso dovoljeni.

v tistih primerih, kjer je parazitizem endemičen na območjih, kjer se nahaja kmetija.

Vsako zdravljenje individualne živali ali celotne črede mora biti točno zebeleženo in vodeno v dnevniku. V tej beležki mora biti za vsako posamezno žival zapisano: zdravljenje, metoda, katero zdravilo je bilo uporabljeno, obdobje karence, datum zdravljenja. Te beležke je potrebno shraniti in po potrebi pokazati.

Kadar se uporabljajo veterinarska preventivna zdravila, je potrebno upoštevati dvakratno zakonsko obdobje karence, vsaj 48 ur (razen v primeru negativnega testa bakterijske inhibicije po uporabi antibiotikov).

Če žival prejme večje število tretiranj kot je dovoljeno, ali z zdravili, ki niso dovoljena, potem se ne sme tržiti pod blagovno znamko Demeter.

5.9 Transport živali in zakol

Posebno pozornost zahteva zakol živali. Zavedati se moramo, da je začetek vsake predelave mesa smrt bitja z dušo. Etični in moralni vidik zahtevata, da se z vsako živaljo od transporta do zakola ravna tako, da kolikor je le mogoče, doživlja čim manj strahu, stresa, bolečin in žeje. Transportne poti naj bodo čim krajše, zato na bi bile živali zaklane v okolju, kjer so bile vzrejene.

Naganjanje živine z električnimi sunki je prepovedano. Transportne poti naj ne presegajo 200 km.

5.10 Čiščenje in dezinfekcija

Dovoljeni ukrepi so navedeni v Prilogi 9.

6. Prepoved uporabe gensko spremenjenih organizmov in nanotehnologije

Uporaba gensko spremenjenih organizmov (GSO) ali njihovih proizvodov ni dovoljena. Proizvodi, ki jih dobimo po predpisih smernic, morajo biti izdelani brez uporabe gensko spremenjenih organizmov (GSO) in/ali GSO-derivatov. Za določena sredstva konvencionalnega porekla je potrebno potrdilo s strani dobavitelja, da proizvodi ne vsebujejo nobenih genskih sprememb (glej tudi prilogo 2).

Uporaba gensko spremenjenih organizmov ali njihovih produktov ni dovoljena.

Ker vpliv na okolje in na zdravje ljudi in živali, ni jasen, Demeter-International sprejema načelo previdnosti v zvezi z umetnimi nanodelci. Ne dovoli se uporaba v biodinamičnem kmetijstvu, ali v certificiranih Demeter izdelkih. Delci, manjši kot 100 nanometrov, se izključijo iz kmetijskih surovin, sestavin, pripomočkov in dodatkov, kolikor je to izvedljivo. Vendar pa ta zahteva ne more zagotoviti izključitve umetnih ali sintetičnih nanodelcev zaradi prevlade teh materialov, pomanjkanja pravnih obveznosti po označitvi le-teh in težavah pri njihovem analitskem določanju.

7. Preusmeritev - Certifikacija - Pogodba

Preusmeritev je proces spreminjanja, ki zajema več razvojnih korakov kmetije, ki vodijo do nove stopnje ravnotežnega stanja.

7.1 Preusmeritev in vodja kmetije

Bistvena kmetijsko znanje in spretnosti, ki temeljijo na zanimanju za biodinamično metodo, ozadje in osnove, so pomembni predpogoji za uspešno gospodarjenje. Priporočljiva je včlanitev v društvo (društva Ajda) za biodinamičen način gospodarjenja, s čimer se zagotovi strokovna izmenjava idej, sodelovanje v skupinskem delu in medsebojna pomoč.

7.2 Preusmeritev kmetije

Pri preusmeritvi kmetije na biodinamičen način, je potrebna individualna predstava o tem, v katero smer naj bi se kmetija razvijala. V skladu s to predstavo, se skupaj s svetovalci naredi preusmeritveni načrt, ki naj vsebuje kmetiji pripadajoče površine po velikosti in vrsti kulture, razčlenjen oris kmetije, načrtovanje kolobarjenja, načrt gnojenja, razvoj reje živali, izvor živali na kmetiji, kot tudi kraju prilagojene ukrepe za zmanjšanje vnosa škodljivih snovi iz okolja, (npr. iz industrijskih kmetij, prometnih cest) ali zanašanja škropiv od konvencionalnih sosedov.

Opis kmetijskega organizma in preusmeritveni načrt.

V orisu kmetije je poleg natančne lege površin, potrebno navesti še stanje tal, kot tudi zadnjo uporabo sredstev, ki niso v skladu s smernicami.

Pristojna organizacija lahko zahteva analizo tal glede na ostanke agrokemikalij ali razišče druge posebne vplive na okolje.

Kmetijo je potrebno v celoti naenkrat preusmeriti na biodinamičen način gospodarjenja. V utemeljenih primerih lahko certifikacija površin sledi postopoma, v poteku kolobarjenja, v kolikor je celotna kmetija vodena ekološko. (glej Prilogo 7)

Popolna preusmeritev kmetije.

Površine, ki še nimajo priznanega statusa, je treba med tem časom voditi kot dokazljivo prostorsko in namensko ločene enote. Vzoredna pridelava ni dovoljena. Gojenje istih kultur na površinah z različnim statusom, vodi do nazadovanja stopnje statusa žetve na nižjo raven. V primerih, ko obstaja celovit protokol, ki opredeljuje postopke ločevanja, lahko pristojna organizacija dovoli sajenje različnih sort iste rastline v primeru tržnih pridelkov, žit in stročnic za krmo. Izjeme pri trajnih kulturah potrebujejo dovoljenje.

Vzoredna pridelava ni dovoljena.

(glej Prilogo 7)

Za vse te primere je zahtevana natančna dokumentacija.

Celotna kmetija, vključno z živinorejo, mora najkasneje pet let po prvem priznanju preusmeritve, doseči status Demeter. Daljši preusmeritveni časi zahtevajo dovoljenje. (glej Prilogo 7)

Demeter certifikat najkasneje po 5 letih.

Ena in ista oseba, ne sme hkrati na istem področju voditi Demeter kmetije in konvencionalne kmetije.

Odgovornost vodja kmetije.

7.3 Demeter certifikat in uporaba blagovne znamke

»Certifikat Demeter« se kmetiji podeljuje letno, če gospodari v skladu s standardi Demeter in so to potrdili: priznana ekološka kontrolna organizacija in DEMETER kontrolor, ter certifikacijski odbor pristojne organizacije (v soglasju z Demeter-international). S tem kmetija dobi pravico do uporabe blagovne znamke Demeter (»preusmeritev v Demeter« in »Demeter«), odvisno od priznanega statusa.

Vodja kmetije vsako leto vloži zahtevo za Demeter-priznanje. Letna kontrola kmetije, je predpogoj za neprekinjeno priznanje, Demeter-kontrolo mora letno izpeljati kontrolor, ki ga potrdi pristojna organizacija. Del certifikacije je izpolnitev kontrolnega poročila. Certifikacijski odbor ali akreditirana certifikacijska organizacija izda certifikat. Voditi je treba hlevsko knjigo, kjer morajo biti dokumentirani prihodi in odhodi živali, dokup krmil, uporaba zdravil. O predvidenih spremembah v gospodarjenju in drugih ukrepih, ki bi lahko imeli pomemben vpliv na delovanje celotne kmetije, se je potrebno dogovoriti s pristojnimi v pristojni organizaciji. Način, količino in odjemalce vseh prodanih kmetijskih proizvodov, oziroma dnevno oddane količine pri prodaji končnemu porabniku, je potrebno dokumentirati. Če potrdilo o kmetovanju v skladu s smernicami tudi po dvakratnem pisnem opozorilu ni predloženo, lahko pristojna organizacija pogodbo prekliče.

7.3.1 Certifikat: »preusmeritev v Demeter«

Predpogoj za preusmeritev je kmetovanje v skladu s standardi na celotnem posestvu, kot je opisano v poglavju »Preusmeritev«. V zvezi z uporabo blagovne znamke veljajo naslednji časovni roki:

- Trženje izdelkov iz prvega leta preusmeritve z nakazilom na ekološko pridelavo, kot na primer z opisom: »iz ekološke pridelave«, ali »biološko-dinamične (biodinamične) pridelave«, ali podobno, ni dovoljeno.
- Pridelki, ki so pridelani po 12-ih mesecih od začetka preusmeritve, se smejo, če je bil izdan certifikat, prodajati kot pridelki »v preusmeritvi v **Demeter**«. Kulture, ki so pridelane več kot v 36-ih mesecih od začetka preusmeritve dalje (trajne), ali tiste, ki so bile posejane oziroma so pridelane v 24-ih mesecih od začetka preusmeritve, se lahko potem, ko je bil izdan certifikat, prodajajo z oznako »**Demeter**«.

Izjeme za podaljšanje rokov: če je bila kmetija, ali površina pred tem zelo intenzivno konvencionalno obdelovana, se lahko pred zgoraj navedene roke, postavi tako imenovano ničelno leto.

Izjeme za skrajšanje rokov:

- Če je bila kmetija dokazljivo ekstenzivna, se izdelki lahko po prvem letu preusmeritve tržijo pod oznako »preusmeritev v **Demeter**«. Po drugem preusmeritvenem letu, pa je že mogoče pod »**Demeter**«.
- Če je obrat/ podjetje ali večji del ekološko certificiran minimalno eno leto, so proizvodi v prvem preusmeritvenem letu lahko označeni 'v preusmeritvi v Demeter'. V drugem preusmeritvenem letu je tako možna polna Demeter certifikacija.
- Če ima kmetija ali večji del nje minimalno že tri leta ekološki certifikat, se lahko že za prvo žetev podeli certifikat „**Demeter**“. Predpogoj je, da so bili upoštevani vsi predpisi iz teh smernic.
- Za preusmeritev delov kmetije in novih površin, odgovarjajoče veljajo zgoraj navedeni roki z obvezno dokumentacijo.

Za živalske izdelke velja: načeloma odgovarja izdelek priznanemu statusu krme. Glej točko 5.7.

7.3.2 Pogodba

Vodja kmetije vloži zahtevo za priznanje pri pristojni organizaciji – Združenju Demeter Slovenija, ki mora biti v pisni obliki. Če so izpolnjeni vsi pogoji, dobi kmetija pogodbo za uporabo blagovne znamke oz. dodatni dogovor za članstvo v društvu za biološko-dinamično gospodarjenje (društva Ajda).

Šele s podpisom pogodbe oz. s potrjenim članstvom v deželni organizaciji preidejo pravice za uporabo blagovne znamke na prosilca, vsakokrat za dobo enega leta. Vodja kmetije oz. kmetija mora biti član deželne organizacije, ki mora biti sodelujoči član Demeter International.

7.3.3 Prodaja Demeter izdelkov

Prodaja predelovalcu ali trgovcu zahteva, da ima predelovalec ali prodajalec veljavno pogodbo z pristojno organizacijo. Če le-te nima, se izdelki ne smejo tržiti in biti označeni z Demeter ali biodinamični-

---

mi etiketami ali z logotipi, da ne bi prišlo do domneve, da je izdelek Demeter ali biodinamičen. Demeter pogodbeniki lahko prodajajo izdelke v posameznih trgovinah na drobno brez omejitev.

7.3.4 Načelo družbene odgovornosti

Družbena odgovornost, ki vključuje spoštovanje človekovih pravic, je eno od temeljnih načel standardov Demeter. Zahteve Mednarodne organizacije dela (ILO), vsebovanega v pravnem okviru številnih držav, veljajo za vse ljudi in urejajo vse odnose človeških virov tudi v Demeter certificiranih podjetjih. Ljudje, ki delajo za Demeter imajo enake možnosti, neodvisno od njihove etične pripadnosti, veroizpovedi in spola.

Uprava je tudi odgovorna, da je zdravje in varnost vseh oseb, zagotovljena v podjetju in da nihče s svojim delom ni ogrožen. Vsi sodelavci imajo možnost, da izkoristijo svoje pravice. Imajo pravico, da zbirajo, da sodelujejo v kolektivnih pogajanjih in da zastopajo upravljanja brez diskriminacije. Cilj Demeter podjetja je, da odpravlja socialno neenakost, vključno s pomanjkanjem socialnih pravic, prisilnega ali neustreznega dela otrok, dela pod standardi za delovne pogoje/plače, varnosti pri delu in zdravstvenih težavah.

PRILOGA 1: Izračun staleža živali

Gnojilna enota (manure unit) določa stopnjo obremenitve. Ena enota gnoja ustreza 80 kg N in 70 kg P₂O₅.

Ena enota živine (npr. krava z nominalno živo težo 500 kg – 1 GVŽ) izloči 0,7 enote gnoja v letu.

Vrsta živali	GVŽ Enota živali
Plemenski bik	1,2
Krave	1,0
Govedo nad 2 leti	1,0
Govedo 1–2 leti	0,7
Teleta	0,3
Ovce in koze do 1 leta	0,02
Ovce in koze nad 1 leto	0,1
Konji do 3 let, mali konji	0,7
Konji 3 leta in starejši	1,1
Pitani prašiči (20-50 kg)	0,06
Pitani prašiči nad 50 kg	0,16
Plemenski merjasec	0,3
Plemenska svinja (vključno s pujski do 20 kg)	0,55
Plemenske svinje brez pujskov	0,3
Odojki	0,02
Kokoši nesnice (brez dopolnilne vzreje)	0,0071
Pitana perutnina (piščanci, petelinčki)	0,0036
Pitani piščanci	0,0036
Pitane race	0,005
Pitani purani	0,0071
Pitane gosi	0,0036

Za tiste živali, ki zaradi svoje pasme ali proizvodne ravni proizvajajo različne količine gnoja, je potrebno narediti popravke navzgor ali navzdol.

Gnojilno vrednost oz. enote gnoja se izračuna na podlagi povprečnega števila živali na kmetiji med letom.

PRILOGA 2: Krma, dovoljena za dokup (dokupiti se sme samo krmo certificirano ekološkega izvora)

Pridelana krma na kmetiji je osnova živalske prehrane. Cilj je popolna samooskrba. Če je krmo potrebno dokupiti, potem je potrebno še posebno skrb nameniti preverjanju, ali je krma primerna za uporabo, ki veljajo za Demeter kakovost. Pri dokupu krme se je treba držati sledečega vrstnega reda: 1. krma s certificiranih Demeter kmetij, 2. krma s kmetij z ekološko pridelavo, v skladu z uredbo EC 834/2007 in 889/2008 ali primerljivo kontroliranih kmetij, 3. krma iz ekstenzivne pridelave vključno s površin pod naravovarstvenim režimom, kjer ne uporabljajo sintetičnih gnojil in fitofarmaceutskih sredstev.

Do 50 % povprečnega obroka krme je lahko iz še ne polno certificiranih površin, ki pa so biodinamično obdelovane in do 20 % iz ekološko obdelanih površin. Dnevni obrok ne sme vsebovati več kot 50% krme iz preusmeritvene Demeter kmetije in ekološke krme. **Dokup konvencionalne krme ni dovoljen.** Pristojna organizacija lahko odobri maksimalno 50% dokup ekološko pridelane krme za prašiče in perutnino, če ni na razpolago nobene Demeter krme. To pomanjkanje mora biti dokazljivo.

Dokup krme mora biti dokumentiran in dokumenti priloženi vsakoletnemu dokaznemu poročilu, da je kmetovanje potekalo v skladu s smernicami.

a) Prežvekovalci:

- Osnovna rezana krma kot je seno, slama, silaža, koruza in pesa.
- Žita, otrobi in tropine.
- Zrnate stročnice.
- Listno seno.
- Zelišča.
- Melasa.
- Drugi nenavedeni travniški in poljski sadovi.
- Krmne mešanice, ki vsebujejo zgoraj naštetih surovin.
- Sadni in zelenjavni odpadki.
- Stranski proizvodi pridelave (živalski proizvodi so izključeni).

b) Prašiči: Dodatno k točki a) se sme dajati:

- posneto mleko v prahu brez dodatkov, mlečni izdelki,
- rastlinska olja naravnega izvora (v kolikor je neoporečno glede škodljivih ostankov),
- čisti zelenjavni odpadki.

c) Perutnina: Dodatno k točki a) in točki b) je dovoljeno dajati:

- Suho zeliščno moko,
- papriko v prahu.

d) Sledeča konvencionalno pridelana osnovna krma sme biti uporabljena samo primeru sile (npr. neobičajno velika izguba pridelka krme ob naravnih katastrofah, požarih itd.) in to samo z dovoljenjem kontrolne organizacije in ob predpostavki, da ni gensko spremenjena:

- seno, silaža, če je mogoče s posestev, ki ne pridelujejo intenzivno;
- žita in stranski proizvodi žitne predelave in mlinov;
- stročnice (nobene pogače);

- oljna semena, stisnjene oljne pogače, expeller-pogače;
- krmna pesa.

Postopek pod točko d) zahteva posebno dovoljenje pristojne organizacije Zduženja Demeter Slovenija. (glej Prilogo 7)

PRILOGA 3: Dovoljena dopolnila in dodatki v krmi

- apnenec iz alg, krmni apnenec, apnenec iz školjk
- soli
- morske alge
- mineralne mešanice, vitaminski preparati (= mešanice: nobenih izoliranih aminokislin, prednostno iz naravnih virov)
- kamena moka, ribje olje, rožiči
- rastlinska olja, otrobi, pivski kvas, melasa kot nosilec snovi v mineralni krmi, kot vezivo prašnih snovi in kot pomožno sredstvo pri stiskanju (max. 2 % vsebovanih snovi),
- v čebelarstvu: sladkor (predpisane Smernice za čebelarjenje in čebelarske izdelke za uporabo Demeter, Bidodynamic® in sorodne blagovne znamke v dopustni meji).

Mešanice ne smejo vsebovati nobenih gensko spremenjenih sestavin ali izdelane s pomočjo genske tehnologije. Odgovarjajoče pisno dokazilo je potrebno predložiti kontrolni organizaciji.

Kot sredstvo za siliranje je dovoljeno uporabiti:

- krmni sladkor
- žitno moko iz žit, pridelanih v skladu s smernicami
- tvorci mlečne kisline
- sirotka
- melasa, sol, mokre in suhe sekance

Za zagotavljanje krme v letih s slabimi vremenskimi pogoji:

- organske kisline (brez gensko spremenjenih organizmov)

PRILOGA 4: Dovoljena/omejena gnojila ter dodatki za izboljšanje tal

Načeloma si je potrebno prizadevati za preskrbo kmetije z lastnimi gnojem in gnojili. Dovoz pod točkami 1 do 4 omenjenih dokupljenih gnojil se zgodi lahko samo, če je potrebno. Uporaba dokupljenega materiala je podvržena posebno skrbnemu preverjanju kakovosti z ozirom na zahtevano kakovost Demeter izdelkov. Biodinamične kompostne preparate je po možnosti potrebno uporabiti tudi za dokupljena gnojila. Dokupljene materiale je treba navesti v okviru uveljavljanja letnega priznanja. Če obstajajo, je treba priložiti tudi rezultate raziskav o prisotnosti škodljivih snovi (npr. pri kompostu iz svežega zelenja). Nova gnojilna sredstva se sme preizkušati samo v dogovoru z Demeter-International ali s pristojno deželno organizacijo – Združenjem Demeter Slovenija.

1. Gnojila in dodatki za izboljšanje tal, dokupljeni s certificiranih Demeter ali ekoloških virov
  - Kompost
  - Hlevski gnoj, gnojevka (tudi po izločitvi bioplina)
  - Tekoča rastlinska gnojila
  - Organski odpadki (ostanki žetve in podobno)
  - slama.

2. Gnojila in dodatki za izboljšanje tal iz necertificiranih virov:
  - Gnoj, če je možno, čimbolj pripravljen oz. prepariran že na kraju nastanka (nobene konvencionalne gnojevke in gnojnice).
  - Slama in drugi rastlinski materiali.
  - Predelava stranskih proizvodov (gnojila iz čiste roževine, kostne moke in mesno-kostne moke, posušena kri, po možnosti iz certificirane ekološke ali biodinamične zaloge, dlak in perja, odpadkov in drugih podobnih proizvodov) * kot dodatek k hlevskemu gnoju, ki je kompostiran s preparati.
  - Ribe, kompostirane ali fermentirane s preparati. Testiranje za vsebnost težkih kovin je morda potrebno. Tovarne ribje moke ali ribjih odpadkov, ki izvirajo iz ribogojstva, so izključene.
  - Izdelki iz alg.
  - Proizvodi iz svežega lesa: lesna moka, lubje in lesni odpadki (ki niso kontaminirani s fungicidi ali insekticidi) ter lesni pepel netretiranega lesa.
  - Šota brez sintetičnih dodatkov, za vzgojo mladih rastlin, če ni na razpolago alternativ (proizvode iz alg kot tudi šoto je potrebno uporabljati z zadržkom, zaradi ropanja narave).
  - Fermentirana melasa*.
  - Ricinusovo seme – potolčeno.

3. Gnojila in dodatki za izboljšanje tal naravnega mineralnega izvora:
  - Kamena moka (sestava mora biti poznana),
  - Glinena moka (npr. bentonit),

- Kalcijev klorid (CaCl_2 , proti pegavosti jabolk),
  - Apno za gnojenje, glede na vrsto učinkuje počasneje (dolomit, kalcijev karbonat, školjke, apno iz industrije jekla in železa*, apnenec iz morskih alg – samo iz mrtvih morskih oblik depozitov ali fosilov na kopnem). Hitri učinek; žgano apno*, samo za razkuževanje.
- 3.1. Samo v primeru rezultatov talnih analiz, analiz tkiv/listov ali drugih simptomih pomanjkanja:
- Naravni fosfati z malo težkih kovin (surovi fosfati)
  - Tomaževa žindra
  - Neobdelan kalijev sulfat, kalijev magnezijev sulfat in kalijev sulfat (vsebnost klorida max 3%), samo minerali iz naravnih virov (le fizično ločevanje soli je dovoljeno)
  - Magnezijev sulfat
  - Žveplo
  - Elementi v sledovih
4. Razno:
- vodotopni izvlečki iz alg,
  - rastlinski izvlečki in pripravki,
  - mikrobn ali rastlinski kompostni aktivatorji,
  - talni inokulanti (npr. ekstrakti iz alg, fermentirana žita, N-fiksirajoče bakterije, mikoriza, Rhizobium bakterije),
  - dodatki semenom (seed aids) (kamninska moka, polimeri naravnega izvora),
  - dodatki gnojilom (kalcijev karbonat, zeolit).
5. Substrati, zemlja, lončki, material za tehnično pomoč
- razgradljivi lončki
  - razgradljiv drug material
  - substrat za šotne lončke (v skladu s temi standardi)
  - rastni substrat (v skladu s temi standardi)
  - dodatki rastnim substratom (vermikulit, perlit, vulkanski pesek)

*) V skladu z Aneks I, EC uredbo 834/2007 in 889/2008 ali v primeru kostne moke in mesno-kostne moke izpolnjuje zahteve iz Uredbe 1069/2009 ES za kategorijo 3.

PRILOGA 5: Dovoljene učinkovine in ukrepi za nego in zaščito rastlin

Uporaba tukaj navedenih sredstev, posebno pod točko 3. in točko 4., naj se izvaja samo pri dokazani potrebi in samo, če z biodinamičnimi ukrepi (npr. ritmično škropljenje s kremenom iz roga za kontrolo insektov) napada škodljivcev ni mogoče držati pod pragom škodljivosti. O uporabi določenih sredstev se je potrebno dogovoriti s pooblaščen osebno pri pristojni organizaciji - Združenje Demeter Slovenija. Pri uporabi določenih sredstev (npr. piretrum) je treba biti posebno pozoren na možnost ogrožanja koristnih organizmov. Nova sredstva in postopki se smejo preizkušati samo v soglasju z odborom za standarde pri Demeter-International. Ob nakupu trgovinskih preparatov je treba paziti, da ne vsebujejo nobenih učinkovin, ki v smislu teh smernic niso dopustne, oziroma vsebujejo gensko spremenjene organizme.

1. Biološki in biotehniški ukrepi:

- spodbujanje razvoja in vnos naravnih sovražnikov povzročiteljev boleznin in škodljivcev kulturnih rastlin (roparske pršice, osa najezdnic in podobno),
- sterilizirani samčki insektov,
- pasti za insekte (barvne ploščice, lepljive pasti z vabami),
- Feromoni (seksualno vabeči vonji),
- Mehanski repelenti (mehanske vabe, ograje proti polžem in podobno),
- Repelenti (ne kemično-sintetična sredstva za odvrčanje in preganjanje mrčesa). Dajanje samo na rastline, ne za porabo pri ljudeh in živalih.
- obarvanja.

2. Sredstva za nego rastlin:

- sredstva, ki krepijo odpornost rastlin in zavirajo določene bolezni in škodljivce: rastlinski pripravki npr. (koprivna gnojevka, čaj iz preslice, čaj iz pelina), propolis, mleko in mlečni proizvodi),
- vodno steklo (natrijev silikat, kalijev silikat), homeopatski preparati,
- kremenčev pesek, aluminijev silikat,
- citosan,
- dodatki: adhezijski pripomočki, sredstva za omočenje, emulgatorji, olja,
- dodatna sredstva, odobrena in objavljena s strani Demeter International Odbora za smernice.

3. Sredstva proti glivičnim obolenjem:

- Močljivo žveplo, žvepleni cvet,
- Vodno steklo* (natrijev silikat, kalijev silikat).
- Kalijev bikarbonat*

4. Sredstva proti škodljivcem:

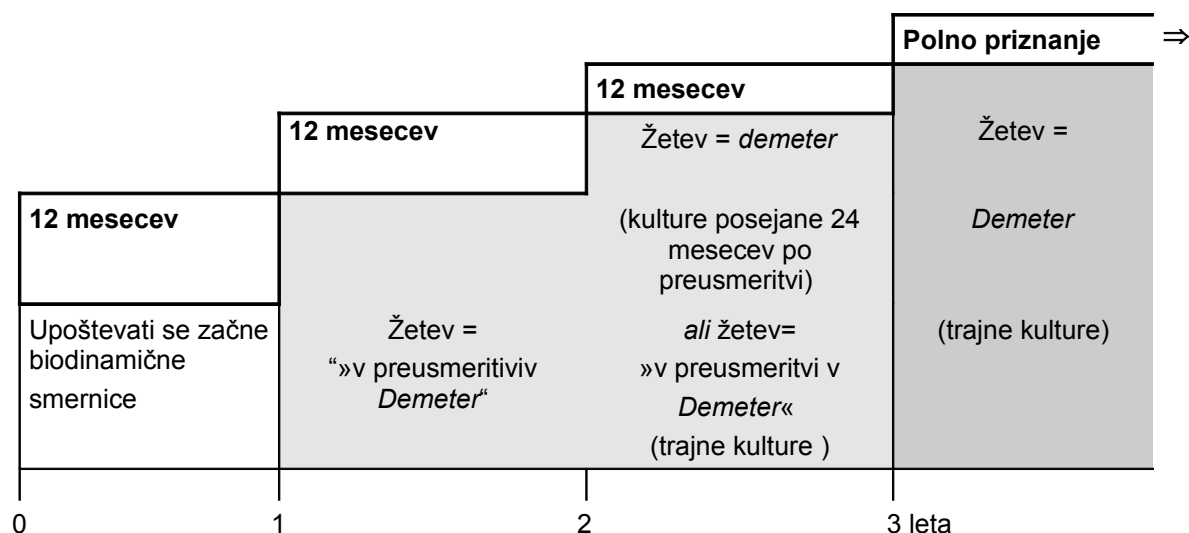
- Mikroorganizmi; virusni, glivični in bakterijski preparati (npr. *Bacillus thuringiensis*, granulozni virus), Spinosad z dovoljenjem pristojne organizacije,
- antikoagulantni rotendicidi za uporabo v hlevih in drugih objektih. Samo v vabah, tako da drugi plenilci niso ogroženi,

- phyretrum- izvlečki, prah (piretrini, nobenih sintetičnih piretroidov), vendar ne pri gojenju gob, uporaba pri zaščiti skladišča dovoljena samo brez kemično-sintetičnih dopolnil, za pridelavo velja to takoj, ko so na voljo sredstva s primerljivo dobro učinkovitimi naravnimi dopolnili,
  - čaj iz lubja kasije,
  - oljne emulzije (brez kemično-sintetičnih insekticidov) na osnovi rastlinskih olj;
  - oljne emulzije (brez kemično-sintetičnih insekticidov) na osnovi mineralnih olj, v primeru trajnih kultur, samo pred cvetenjem (rastline, ki cvetijo vse leto so izjema) in v primeru, da učinkovita rastlinska olja niso na razpolago.
  - kalijeva mila, maščobne kisline,
  - neemovo olje azadirachtin iz *Azadirachta indica* (neem insekticid)*,
  - želatina, hidrolizirani protein,
  - Fe(III) ortofosfat (kot moluskocid)
  - Rodenticidi /sredstva za uničevanje miši in podgan op.prev./ (samo v škatlastih pasteh z vabami oz. tako, da niso ogroženi predatorji /ptice roparice op.prev./)
  - kamene moke*, kava*,
  - sredstva za uporabo v hlevih in na živalih; diatomejska zemlja, lepljive vabe za muhe, eterična olja.
5. Sredstva dovoljena samo za posebne, trajne in okrasne rastline:
- Diatomejska zemlja,
  - Kalcijev hidroksid,
  - za primere v sili: baker do 3 kg/ha na leto, v obdobju 5 let in največ 500g/ha na škropljenje. Omejeno na vinograde in hmelj in za območja z visokim tveganjem za napad bolezni, lahko samo pristojna organizacija dovoli povečanje količine na 4 kg/ha preko 5 let. To je omejeno samo na grozdje in hmelj (glej prilogo 7).
  - žvepleni pripravki kot Hepar Sulphuris*, žvepleno-apnena brozga (fungicid, insekticid, akaricid)*

*) V skladu z Aneks II, EC uredbe 834/2007 in 889/2008

PRILOGA 6: Preusmeritev površin in živalskih proizvodov po stopnjah

Normalna prehodno obdobje za tla in žita je razvidno iz sledečega diagrama. Če so bila tla pred tem intenzivno konvencionalno obdelovana, se lahko preusmeritveni čas podaljša. Ob posebno ugodnih pogojih se čas lahko skrajša (glej poglavje 7.3.1).

- 0 = čas teče. Čas zadnje uporabe sredstev v neskladju s smernicami. Od tega trenutka dalje je kmetovanje v skladu z Demeter-smernicami. V prvem letu, računajoč od časa nič, pridelki nimajo nobenega priznanega statusa.
- 1 = 12 mesecev potem. Pidelki, ki so pobrani po tem času, lahko dobijo status »v preusmeritvi v Demeter«.
- 2 = 24 mesecev potem. Pidelki, posejani 24 mesecev po začetku preusmeritve, se po podeljenem priznanju lahko tržijo pod znamko »Demeter«. Trajne kulture, ki so bile pobrane po tem času, lahko dobijo priznanje »v preusmeritvi v Demeter«.
- 3 = 36 mesecev po tem in naprej. Pidelki trajnih kultur, ki so pobrani po tem času in naprej lahko dobijo priznanje »Demeter«

Primer 1: Žito: Osnovno pravilo: tretja žetev ima priznanje Demeter.

Primer 2: Mleko: Da se mleko in mlečni izdelki tržijo pod »preusmeritev v Demeter«, mora biti vsaj 80 % krme pridelane pod oznako »preusmeritev v Demeter«. Največ 20% krme je lahko iz površin, ki so v prvem letu preusmeritve.

PRILOGA 7: Izjemna dovoljenja (ID)

Naslednje izjeme so predvidene v mednarodnih Demeter standardih, ki jih lahko odobrijo nacionalne organizacije. Vsa odobrena izjemna dovoljenja se vodijo in letno poročajo Akreditacijskemu odboru.

Št. ID	Oznaka
1	Dokup neobdelanih semen konvencionalnega izvora ali sadike konvencionalnega izvora .....
1 A	Dokup gnoja živali krmljenih z gensko spremenjeno krmo.....
1 B	Toplotna obdelava tal v rastlinjakih.....
2	Tla brez vegetacije.....
3	Nove kulture in proizvodni postopki.....
4	Čiščenje neokrnjene narave .....
4 A	Neuporaba preparatov na strmih in nedostopnih zemljiščih.....
5	Majhna lastna živinoreja (prežvekovalci).....
5 A	Sodelovanje med kmetijami .....
6	Privezi.....
7	Obnova hlevskih poslopij dlje kot 5 let.....
8	Paša.....
9	Izpad izpustov za govedo.....
10	Izpad izpustov za pitane prašiče.....
11	Odstranjevanje rogov.....
12	Obstoječi objekti pred junij 2013 .....
13	Omejitev ali nakup ekološke krme.....
14	Nakup krme.....
15	Živali na najetih pašnikih.....
16	Skupni pašnik.....
17	Konvencionalna krma za perutnino .....
18	Nakup živali (načelno).....
19	Prodaja govedi za rejo.....
20	Nakup konvencionalnih prašičkov.....
21	Nakup konvencionalnih kokoši.....
22	Enake kulture na priznanih in konvencionalnih površinah na posestvu (paralelna pridelava): samo pri trajnih kulturah..... Daljši čas preusmeritve (več kot 5 let) .....
23	Dokup osnovne krme .....

Zahtevek za izjemno dovoljenje, ki ni predvideno, mora biti v skladu s "Postopkom za pridobitev državnega izjemnega dovoljenja" iz navodil.

PRILOGA 8: Najnižja starost zakola za perutnino

Vrsta perutnine	Najnižja starost (v dneh)
Kokoši	81
Pekinške race	49
Race	70
Racmani	84
Mallard race	92
Pegatke	94
Purani in goske	140

PRILOGA 9: Dovoljena čistila za dezinfekcijo hlevov in naprav (npr. opreme in orodja)

- kalijevo in natrijevo milo
- voda in para
- apneni belež
- apno
- živo apno
- natrijev hipoklorid (npr. kot lug)
- natrijev hidroksid
- kalijev hidroksid
- vodikov peroksid
- naravne rastlinske esence
- citronska kislina, očetna kislina, mravljična kislina, mlečna kislina, oksalna kislina
- alkohol
- dušikova kislina (za molzne naprave)
- fosforna kislina (za molzne naprave)
- higiena in dezinfekcijska sredstva za seske in molzno posodo
- natrijev karbonat.

PRILOGA 10: Biodinamični preparati

Zagotavljanje kakovosti za izdelavo biodinamičnih preparatov. Ta priloga podaja smernice za izdelavo in uporabo preparatov. To je samo priporočilo. Biodinamični ukrepi, ki so potrebni za certifikacijo Demeter, so navedeni v poglavju 4.

Splošna priporočila

Biodinamični kompostni preparati in preparati za škropljenje (v nadaljevanju preparati) so naravna sredstva in se uporabljajo v zelo majhnih količinah, za povečanje bioloških lastnosti tal, uspevanja in zagotavljanja kakovosti rastlin in zdravja živali. Delujejo kot »bio-regulatorji, se pravi, vzpodbujajo samoregulacijo bioloških sistemov, npr. Celotni biološki cikel na kmetiji.

Predstavljajo bistven nenadomestljiv osnovni sestavni del biodinamičnega kmetovanja. Zato je njihova uporaba v Demeter-smernicah obvezujoče predpisana.

Izdelava preparatov poteka na kmetiji. Preparati so izdelani iz delov rastlin, kravjega gnojai kremenove moke, pri tem se del teh materialov zavije v ovojnice iz živalskih organov, za določen čas, ponavadi pol leta, zakoplje v zemljo. Organske ovojnice se po končanem procesu odstrani s preparatov in uniči po predpisih za odstranjevanje živalskih trupel.

Količine porabe preparatov so naslednje: za škropljenje 50-300g/ha (gnoj iz roga) in 2.5-5g/ha (kremen iz roga) ter 1–2 cm³ kompostnih preparatov na 10 m³ komposta ali hlevskega gnoja/gnojevke.

Nadaljnja podrobnejša vprašanja glede izdelave in uporabe preparatov so razložena v knjigi Wistinghausen in sod. (2000 in 2003) in v knjigi Preparati – Založba Ajda Vrzenec.

Osnovno pravilo za izdelavo preparatov

Najbolje je, da so biodinamični preparati izdelani na kmetiji sami, s pomočjo naravnih procesov (npr. zimskega mirovanja tal in poletne živosti tal). Vse sestavine potrebne za preparate, naj izhajajo kolikor je le možno, s kmetije same.

K osnovnemu principu izdelave in učinkovanja preparatov, sodi vzpostavitev povezave z živimi biološkimi procesi. Izbira organov sledi upoštevanju njihove edinstvene funkcije v živalskem organizmu. Njihova naloga je osredotočanje na ustvarjalne in oblikovalne življenjske sile v snovi pripravkov. Iz tega razloga, morajo živalski organi, ki se jih v ta namen uporablja, ustrezati živilskim kakovostnim standardom. Zaradi tega razkuževanje organskih ovojnic ne pride v poštev.

Glede na način izdelave, se v preparatih ustvari subtilna moč, in jih glede na njihov učinek primerjamo s homeopatskimi zdravili.

Sestavine in ovojnice, potrebne za izdelavo preparatov

Za izdelavo preparatov se uporabljajo sledeče sestavine (v oklepajih so navedene na površinsko enoto potrebne količine materiala)

Preparat	Snov	Živalski organ	Količina/leto
<i>Preparati za škropljenje:</i>			
Gnoj iz roga	Kravji gnoj	Kravji rog	1 rog/ha (1*)
Kremen iz roga	Kremenova moka	Kravji rog	1 rog/25 ha
<i>Kompostni preparati:</i>			
Kamilica	Cvetovi	Črevo (2*)	30 cm/100 ha
Hrastovo lubje	Lubje	Lobanja (3*)	1 lobanja/300 ha
Regrat	Cvetovi	Potrebušnica (4*)	30x30 cm/100 ha
<i>Uredba (EC) 1774/2002 se ne upošteva za:</i>			
Rman	Cvetovi	mehur (5*)	1 mehur/250 ha
Pekoča kopriva	Cela rastlina	Nič	
Baldrijan	Izvleček iz cvetov	Nič	

Opombe: (1*): ob 5 x uporabi. (2*): goveje črevo iz BSE neoporečnih dežel, (3*): lobanja domače živali (samo kosti), prašičja, konjska, ali goveja (starost pod 1 letom); (4*): goveja potrebušnica; (5*): jelenov mehur (ne iz Severne Amerike)

Izvor živalskih organov in ravnanje z njimi

Potrebni živalski organi naj bodo po možnosti od certificirane ekološke živali z lastne kmetije. Razen pri izdelavi gnoja iz roga lahko od tega odstopamo in uporabimo tudi rogove iz drugih virov.

Dokler ne bodo veljala drugačna pravila, se goveja čreva lahko dobi le iz dežel, kjer ni BSE.

Pri vseh živalskih organih gre (z izjemo jelenovega mehurja in rogov) za material živilske kakovosti 3. kategorije, v skladu z uredbo (EC) 1774/2002

Uporabljamo organe v svežem ali posušenem stanju.

Lobanjo, preden jo napolnimo s hrastovim lubjem, zakopljemo v zaprtem komposterju v mešanico žaganja in komposta, da se z mikrobnim procesom očisti. Ostanke čiščenja oddamo v odstranjevalnico živalskih trupel.

Med potekom postopka moramo (napolnjene) organe primerno zaščititi, da jih ne požre divjad. (npr. z neglaziranimi cvetličnimi lonci, gredami itd.)

Po končani izdelavi preparatov ostanke organskih ovojnic odločimo od preparatov in jih oddamo na odrejeno mesto za odstranjevanje živalskih trupel.

Vsi živalski organi (razen mehurja in rogov) so material 3. kategorije, ki se uvršča med hrano po predpisu (EC) 1774/2002.

Obvezni zapiski

Voditi je treba ustrezen zapisnik o celotni izdelavi, na osnovi katerega je možno kadarkoli dobiti podatke o sledečih postopkih::

- poreklo organskih ovojnic (klavec, vrsta in izvor živali, količina),
- kraj, kjer so bili narejeni preparati (pozicijska skica),
- datum zakopa in izkopa preparatov
- potrdilo o odstranitvi kakršnihkoli ostankov.

Kontrola

Zapisniki se običajno preverjajo ob redni Demeter-kontroli.

Ocena tveganja

Uporaba biodinamičnih preparatov ne predstavlja dodatnega tveganja, ker:

- uporabljene organske ovojnice izkazujejo, ali živilsko kakovost, (lobanja, črevo, potrebušnica) ali pa so dovoljene kot gnojila (rogovi),
- se ostanki organov, ko je izdelava končana, odstranijo s preparatov in uničijo,
- se lahko izhaja iz dejstva, da se v najmanj pol leta trajajočem razpadnem procesu v posameznem preparatu naravno razgradijo patogene klice in vzpostavi biološka stabilnost
- je uporabljena količina preparata ekstremno majhna (malo gramov na hektar)
- se kompostni preparati dovajajo v zemljo samo z gnojem, ne neposredno rastlinam.

Z ozirom na opisane malenkostne uporabljene količine in na naravne mikrobiološke razgradnje procese v zemlji, lahko izdelavo in uporabo preparatov uvrstimo med nerizične.

Priporočena literatura:

- Raupp, J. & U. J. König (1996): Biodynamic preparations cause opposite yield effects depending upon yield levels. Biol. Agric. & Hort. 13, 175-188
- Wistinghausen, C. v.; Scheibe, W.; Wistinghausen, E. v.; König, U. J. (2000): The Biodynamic Spray and Compost Preparations Production Methods. Booklet, Vol. 1, Stroud; 1st Ed.
- Wistinghausen, C. v.; Scheibe, W.; Heilmann, H.; Wistinghausen, E. v.; König, U. J. (2003): The Biodynamic Spray and Compost Preparations Directions for Use. Booklet, Vol. 2, Stroud; 1st Ed.

* / Dovoljena uporaba biodinamičnih preparatov je določena v členu 12 (1) c) EC uredbe 834/2007.

V Sloveniji imamo prevedeno naslednjo literaturo, ki jo uporabljamo pri biodinamičnem kmetovanju. Literaturo je prevedla Založba Ajda Vrzdenc in jo je mogoče dobiti tudi v vsakem društvu Ajda:

1. Sattler-Wistinghausen: Kmetovanje po biodinamični metodi
2. Maria Thun: Praktično vrtnarjenje
3. Meta Vrhunc: Preparati

Zaključek

Demeter standarde za pridelavo so izdelali člani strokovne skupine za standarde pri Demeter International. Svetovalci in regionalne delovne skupine, kot tudi vsi kmetje, ki se s tem ukvarjajo, so imeli možnost pri tem procesu s svojo prisotnostjo sodelovati na vsakokratnih srečanjih.

Standardi bodo s sklepom zbora članov Demeter-International e.V., potrjeni s strani International Biodynamic Association (IBDA) in posamezne deželne organizacije in so predpogoj za priznanje Demeter.

Pričujoča izdaja standardov je nastala s sodelovanjem prakse, svetovanja in znanosti. S tem odražajo standardi tako stanje spoznanja v nekem določenem času, kot tudi trenutnega stanja zakonske ureditve. Delo s standardi je nadaljevanje procesa.

Predloge za dopolnitev ali spremembe je treba poslati kooordinatorju strokovne skupine za standarde pri Demeter International:

Demeter-International e. V.

Demeter mednarodni standardi za pridelavo

Ian Henderson

ian.henderson@demeter.net

Sedanja oblika Standardov velja za poljedelsko, vrtnarsko in sadjarsko pridelovalne kmetije, ki želijo pridobiti, oziroma že imajo priznane preusmeritev ali status Demeter do takrat, ko jih bo zamenjala nova, izpopolnjena oblika standardov.

Odbor za standarde Združenje Demeter Slovenija:

- *dr. Kolar M.,*
- *Korenika M.,*
- *dr. Turinek M.*